

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vstup Turecka do Evropské unie

Autor práce: Pavel Ryněš

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek a Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Katedra: Katedra evropských studií a veřejné správy

2008

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi a Ing. Ladislavu Skořepovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah:

Úvod.....	5
1. Novodobá historie Turecka	6
2. Náboženství.....	12
3. Vývoj vztahů Turecka a Evropské unie.....	19
4. Vstupní kritéria a jejich plnění.....	21
5. Problematika vstupu Turecka do EU.....	24
5.1 Uznání Kyperské republiky	24
5.2 Kurdská otázka a lidská práva.....	28
5.3 Turecká ekonomika	32
5.4 Geografická poloha	37
5.5 Budoucí směřování EU a další vývoj vztahů s Tureckem	38
6. Možná pozitiva a negativa pro obě strany	40
6.1 Společná zahraniční a bezpečnostní politika.....	40
6.2 Energetika	42
6.3 Problematika migrace.....	44
6.4 Finanční náklady spojené se vstupem Turecka do EU.....	46
7. Veřejné mínění a mediální obraz Turecka u obyvatel EU	48
Závěr.....	53
Seznam použité literatury.....	55
Seznam zkratk	58
Abstrakt	59
Abstract.....	60

Úvod

O problematiku vstupu Turecka do Evropské unie se zajímám již delší dobu a tvorbou bakalářské práce jsem tak navázal na předcházející semestrální práci.

Potenciální vstup Turecka do Evropské unie je spojen s mnoha dohady, spory a vyvolává řadu emocí. Zadávaná práce se bude zaměřovat na analýzu objektivních důvodů pro přijetí a skutečností, které přijetí doposud brání.

Zůstane Turecko proklamovaným vzorem sekulární muslimské země a nepodlehne, třeba v důsledku odmítání členství v Evropské unii, tíze své minulosti a tradice? Je turecká ekonomika již dostatečně vyspělá a silná? Nakolik Turecko plní požadavky a kritéria Evropské unie? Jaké pokroky země udělala a v jakých oblastech se výsledky stále nedostavují? Jaké obavy jsou se vstupem spojené a co mohou obě strany po přistoupení nabídnout? A v neposlední řadě, jak vlastně tuto problematiku vnímá evropská a turecká veřejnost, a jakým směrem se chce ubírat sama Unie?

Na tyto a další otázky se pokusím najít odpověď v této práci.

Cílem práce je teoretické přiblížení problematiky vstupu Turecka do Evropské unie a upozornění na možná nebezpečí se vstupem spojená, ale i na nepopiratelné přínosy. Budu se snažit pečlivě analyzovat situaci, ve které obě strany v současné době jsou. Stejně tak i vývoj jejich vztahů a turecké společnosti jako celku. A to od vzniku Turecké republiky po první světové válce až do současnosti. To vše za použití jak tištěné literatury, tak internetových zdrojů, zejména pro jejich aktuálnost která je v tomto případě velmi důležitá.

1. Novodobá historie Turecka

Turecko jako novodobý stát vzniklo po 1. světové válce rozpadem původní osmanské říše. Vzniku nového státu předcházela boj proti invazi řecké armády v letech 1921 až 1922, kterou podporovali západní mocnosti. A také občanská válka, v níž se proti sobě postavily na jedné straně nacionalisté a na druhé sultán a jeho zastánci.

Po konferenci v Lausanne v červenci 1923, kdy turečtí nacionalisté potvrdili mírem své vítězství, se mohli začít zabývat otázkou nového režimu. Republikánská lidová strana Kemala Atatürka se stala hlavním nástrojem v boji proti konservatismu a po výhře tak radikálové 29. října 1923 vyhlásili republiku.

Podle tehdejší ústavy z roku 1924 se prakticky veškerá moc soustřeďovala v rukách jednokomorového parlamentu. Ten byl díky nepřímému volebnímu systému obsazen elitou země a tak nikdy neschválil zákony, jako byla například pozemková reforma, které by mohli vést ke změně sociální struktury v zemi. Avšak podporoval významné institucionální změny.

Poté co v roce 1924 zrušil chalífát, začal s programem světských reforem, jenž z Turecka udělali první muslimskou zemi, v níž byl zrušen islám¹.

Zrušením chalífátu došlo mimo jiné k odstranění významného náboženského propojení Turků a Kurdů. Ve školách bylo také zakázáno vyučování kurdštiny ve snaze podpořit nové turecké povědomí. Nepokoje přineslo i násilné přesídlování Kurdů na západ Turecka. Kurdská povstání ale byla brzy potlačena a vláda přijala k udržení pořádku tvrdá opatření a získala výjimečné pravomoci, které používala nejen proti Kurdům, ale i proti dalším odpůrcům kemalismu.

Cílem reformního snažení byla sekularizace a modernizace turecké společnosti a vytlačení islámu. Roku 1925 proto vláda uzavřela řádové domy, zakázala nošení fezů a snažila se je nahradit klasickým evropským kloboukem. O rok později došlo k přijetí nového občanského zákoníku podle Švýcarského vzoru, naproti tomu zákoník trestní

---

¹ KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha, 2000, s. 924.

byl převzat z fašistické Itálie. Poevropšťování pokračovalo zrušením mnohoženství a náboženských sňatků, dále pak reformou kalendáře na gregoriánský. V předválečném období stihlo padnout také rozhodnutí o povinném používání příjmení a za den pracovního volna byla určena neděle na místo dosavadního pátku.

Velmi významné změny se děli také v postavení žen ve společnosti. Ženy se nově mohli zapojit do veřejného života a vykonávat zaměstnání mimo domov. Turecko také zavedlo aktivní a pasivní volební právo pro ženy a kupodivu tímto krokem předběhlo například Francii a některé další západoevropské země².

Kemalisté usilovali o vytvoření racionální společnosti, která by se ztotožňovala se západním kapitalismem. Soukromé obchodní zájmy však nepřevzaly iniciativu a tak se přistoupilo k provedení reformy shora. Platilo to zejména v období po světové hospodářské krizi, kdy stát začal zasahovat do ekonomiky za účelem vytvoření průmyslové infrastruktury. Tato politika pokračovala až do konce druhé světové války. V té době se z Republikánské lidové strany vyčlenila početná skupina průmyslníků, intelektuálů a obchodníků, aby vznesla nesouhlas s nadvládou jedné politické strany. Velká část turecké elity, včetně prezidenta Ismeta Inonu, souhlasila s tím, že přišel čas pro konkurenční politiku více politických stran.

Vznikla tak Demokratická strana, která po čtyřech letech působení, v roce 1950 vyhrála ve všeobecných volbách a porazila tak dosud vládnoucí Republikánskou lidovou stranu. Demokraté byli u vlády dalších 10let, avšak místo změny systému a demokratizace, i nadále používají instituce zděděné z předešlého období.

V období korejské války došlo k transformaci ekonomiky a umožnění soukromého podnikání. Za pomoci amerických fondů Marshallova plánu byly financovány stavby silnic a dálnic. Dá se říci, že obchod a dovoz zboží vzkvétal hlavně díky příznivému kurzu. Ovšem začalo docházet ke značné inflaci. Ta poškozovala hlavně státní zaměstnance a vojáky, díky jejich stálým platům. Ale nakonec to byla netrpělivost demokratů s opozicí a jejich represivní politikou, která vedla roku 1960 k vojenskému zákroku. Mělo se tak skoncovat s neřešitelnou situací mezi stranami.

---

² PIRICKÝ, G. *Turecko*. Praha, 2006, s. 77-80.

Nová liberální ústava platila již před volbami v roce 1961 a zaručovala téměř všechna občanská práva. Ustanoveny v ní byly přímé volby a poměrné zastoupení, aby se zamezilo působení elit. Platil také zákon povolující socialistické strany. Demokratická strana Turecka však byla zakázána a její hlavní činitelé postaveni před soud kvůli porušování ústavy. Na politické scéně přibyly nové nedemokratické strany, hlavně pak Strana spravedlnosti, která zaujala její místo. V roce 1965 a 1967 zvítězila u voleb a Turecko se opět ocitlo v systému dvou politických stran. Podstatným politickým činem bylo včlenění ozbrojených složek, jako ochránce daného stavu, do politického systému. Důstojnický sbor dostal nové výsady a vznikla nová zpravodajská síť. Kvůli těmto změnám byl převrat zdola téměř nemožný.

Ekonomicky se Turecku poměrně daří. V letech 1963 až 1973 dosahovala průměrně sedmiprocentního růstu. Země se začala industrializovat, což mělo významný politický a sociální efekt. Vedlo to k nárůstu bojovné dělnické třídy a radikálního odborového hnutí. Na druhé straně menší podniky a průmyslové závody bankrotovaly, kvůli velkým holdingovým společnostem.

Pravicové politické strany se začaly štěpit a rozdrobovat. V šedesátých letech vzniklo několik menších stran včetně neofašistické Nacionalistické akční strany a Islámské strany národního pořádku, později přejmenované na Stranu národní záchrany. Trvající politická destabilizace, stávky, masové demonstrace dělníků a terorismus studentské levice ve městech vedly až k dalšímu zásahu armády 12. března 1971. Až do říjnových voleb roku 1973 bylo v Turecku stanné právo. V tomto období armádní generálové zkoušely obnovit politickou stabilitu.

V následujících volbách se Republikánská lidová strana v čele s Buletem Ecevittem stala nejsilnější stranou, ale neměla dostatečný počet křesel k utvoření vlastní vlády. Vytvořila proto koalici s islamistickou NSP. Intervence na Kypr v červenci roku 1974 zvýšila Ecevitovu popularitu, a tak věřil, že s velkou převahou vyhraje u předčasných voleb. Jak se nakonec ukázalo, opozice předčasné volby nepovolila, a tak sáhl k rezignaci. Jeho koalice byla vystřídána pravicovou koalicí, v níž byli partnerem neofašisté. Dvě největší politické strany nezískaly potřebný počet křesel, aby utvořily vlastní vládu, a byly proto závislé na menších pravicových stranách.

Přetrvávající ekonomická a politická nestabilita včetně narůstajícího terorismu připravili cestu třetímu vojenskému převratu 12. září 1980. V sedmdesátých letech také velmi posílila sociální demokracie, která působila ve velkých městech a v odborech. Pro pravici to byla v dané chvíli velká hrozba. Generálové, kteří se chopili moci v osmdesátém roce, se rozhodli změnit v Turecku politickou strukturu, hospodářství i společnost, aby v budoucnosti zabránili podobným hrozbám. Zrušili dosavadní ústavu a nahradili ji prezidentským dekretem, který anuloval platnost téměř všech dřívějších garancí. Veškeré politické strany byly rozpuštěny a někdejší politikové vyloučeni z politického dění na pět až deset let. Univerzity přišly své autonomie a profesionálním asociacím byla zakázána politická aktivita. Úmyslem generálů byla depolitizace celé společnosti. V té době byl náměstek předsedy vlády Turgut Ozal pověřen řízením hospodářství. Přišel s politikou volného trhu orientovanou na snížení inflace omezením domácí poptávky a pobídnutím exportu. Po částečném obnovení politické aktivity, generálové zjistili, že depolitizace nebyla dostatečně účinná. Jejich strana utrpěla porážku v listopadových volbách. Voliči dali přednost Ozalovo Vlastenecké straně, neboť slíbila nejrychlejší obnovu demokracie. Ale ústava a nové zákony bránily rychlejšímu přechodu k demokratické politické linii.

Do roku 1989 se stala Sociálnědemokratická lidová strana (dříve Republikánská lidová strana) opět přední stranou v zemi, ale zatím ne v parlamentu. Ozal ale viděl, že příští volby zřejmě prohraje a nechal se proto zvolit prezidentem. Tím však pouze vzrostla politická nespokojenost v zemi³.

V Turecku v devadesátých letech často docházelo k politickým a hospodářským krizím. Stále je však vidět snaha přiblížit se Evropské unii a dějí se tak například změny v přístupu k otázkám lidských práv. Také byl zrušen jazykový zákon z roku 1983, který zamezoval používání kurdštiny.

Po náhlé smrti prezidenta Ozala byl novým prezidentem zvolen S. Demirel, jenž předal předsednictví Vlastenecké strany a ministerský post první ženě v tureckých dějinách, Tansu Čillerové. Tureckou ekonomiku se jí ale vyléčit nepodařilo a inflace stále velmi rychle zvyšovala, také se dále se dařilo korupci. V tomto období se

---

³ KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha, 2000, s. 924-925.

podepsání dohody o celní unii s Evropskou unií v roce 1995 jevílo být jedním z mála pozitiv.

V předčasných volbách zvítězila proislámská Strana prosperity (Refah) Necmettina Erbakana. I Když ani jedna ze stran nechtěla tvořit koalici s islamisty, kvůli osobnímu zaujetí se nebyl schopen dohodnout ani Yilmaz s Čillerovou. Čillerová, však s Erbakanem překvapivě sjednala vytvoření společné vlády. Poprvé tak usedl představitel politického islámu do premiérského křesla, což vyvolalo ve společnosti ostrou polarizaci.

Co se týče zahraniční politiky, Erbakan sice rychle zapomněl na své dřívější úmysly vyvést zemi z NATO, uzavřít americké vojenské základny a přerušit styky s Izraelem, ale v USA a Evropě na něj přesto hleděli s rozpaky. Velmi podstatnou bezpečnostní dohodu mezi Tureckem a Izraelem však ratifikoval i přesto, že v minulosti se vyjadřoval výrazně protizidovsky.

Záminkou pro zásah turecké armády vůči premiérovi se nakonec v únoru 1997 stal konflikt, který se odehrál v městě Sincanu. Jeho starosta, Erbakanův spolustraní, apeloval před shromážděným davem na nutnost osvobodit Jeruzalém od izraelské okupace, zatímco přizvaný iránský velvyslanec vybízel k zavedení islámského práva v Turecku. Turečtí generálové neváhali a poslali do města tanky. Začalo vyšetřování v řadách největší politické strany a události špely rychlým tempem k vrcholu, jenž byl označen za postmoderní, čtvrtý neboli virtuální vojenský převrat. Prezident Demirel rozhodl pověřit sestavením vlády M. Yilmaza, který vytvořil koalici se Stranou demokratické levice B. Ecevíta a nevelkou Stranou demokratického Turecka. Ústavní soud vzápětí zahájil projednávání žádosti o zákaz Strany prosperity pro údajné snahy o změnu laického charakteru republiky. V lednu 1998 byla tato strana zakázána. Postup proti největší politické straně v zemi se setkal s oficiální kritikou USA. Definitivní tečku v tomto ohledu udělal v létě roku 2001 Evropský soud pro lidská práva, který v zákazu strany neshledal porušení lidských práv. Pozornost Evropy se ale na dodržování lidských práv v Turecku zaměřila. Napjaté vztahy však neměly vliv na hospodářskou a obchodní spolupráci⁴.

---

⁴ PIRICKÝ, G. *Turecko*. Praha, 2006, s. 132-136.

Obdobná událost se opakovala i v roce 2008, tentokrát ovšem skončila opačným výsledkem. Turecký ústavní soud zamítl žádost o zákaz vládnoucí Strany spravedlnosti a rozvoje, kterou odpůrci obviňují z narušování sekulárního charakteru země⁵.

---

⁵ Zpravodajský server *iDnes.cz* [online]. 2008, poslední revize 25. 6. 2008 [cit. 17. červenec 2008]. Dostupné na WWW: < http://zpravy.idnes.cz/turecky-soud-nezakazal-vladni-islamistickou-stranu-f9o-/zahranicni.asp?c=A080730_164517_zahranicni_ad>.

2. Náboženství

Náboženství a víra je nedílnou součástí života naprosté většiny tureckého obyvatelstva. Turci jsou z osmdesáti až devadesáti procent sunnitští muslimové. Islám, což znamená odevzdání se do vůle boží, je vůbec nejmladší ze tří monoteistických náboženství na světě. Podle islámské věrouky nejde jen o náboženství, které hlásal Muhammad, ale také hláсанé proroky, kteří přišli před ním, včetně Ježíše. Křesťanství a judaismus však podle muslimů lidé dezinterpretovali, a proto byla třeba náprava v podobě islámu. Vznik islámu je spojen s prorockým vystoupením Muhammada ve městech Mekka a Medína na západní části Arabského poloostrova, v první polovině sedmého století. Zjevení Muhammad dostal od Alláha prostřednictvím anděla Gabriela. Život a činy prorokovy slouží jako vzor a inspirace pro všechny muslimy.

Krom přísného monoteismu musí správný muslim vykonat pětkrát denně modlitbu, platit náboženskou daň, zachovávat půst v měsíci ramadánu a alespoň jedenkrát za život podniknout pouť do Mekky. Prolínání politiky a náboženství chápou muslimové jako přirozenost, jelikož islámský společenský řád, politika a právní systém tvoří jeden celek. Největším hříchem je pak odvrácení od víry, stejně tak vzpoura proti vládnoucí moci. Islám je misionářské náboženství a každý správný muslim by měl šířit tuto víru ve světě.

Korán, v překladu to, co se má přednášet, se nazývá také Knihou. Muslimové jej však nepovažují za lidský výtvar. Za Muhammadova života se šířil ústně. V písemné podobě byl zaznamenán okolo roku 650. Korán je tvořen 114ti kapitolami a 6 226ti verši. A až po vykonání rituální očisty ho muslim může vzít do ruky.

Sunnitský islám nezná prostředníka mezi Bohem a věřícím, a proto nezná ani kněžský stav. Za své činy je každý odpovědný přímo bohu a před ním bude skládat účty u Posledního soudu. Duchovní jsou tak jen jakousi skupinu odborníků, především v otázkách náboženského práva, a nemají žádný mimořádný posvátný statut. Na rozdíl od křesťanství zde není ani jasná organizační struktura či hierarchie.

K rozvratu v islámu došlo kvůli metodě volby nové hlavy muslimské obce, tedy chalífy, po smrti proroka Muhammada. Sunnitě, kteří později začnou představovat většinový směr islámu, prosazovali zásadu volitelnosti hlavy muslimské obce z řad

mekkánského kmene Kurajšovců. Šíité trvali na dědičném principu, tedy že v čele muslimů musí být potomci Muhammadova bratrance Alího a jeho ženy Fátimy.

Asi deset až dvacet procent obyvatelstva dnešního Turecka představují alevité. Ti žijí především ve střední Anatólíi, v oblasti Sivasu, Tokátu, Kayseri, ale díky velkému stěhování do měst, ke kterému docházelo v posledních desetiletích, také v aglomeracích západního Turecka. Patří k nim jak Turci, tak i Kurdové. Alevité uctívají prorokova bratrance Alího, odtud také vzniklo jejich pojmenování. Turečtí alevité jsou v Evropě často označovány za šíity, ve skutečnosti však alevité představují spíše zvláštní fenomén. Alevity například poznáte podle toho, že všude vyvěšují portréty Imáma Alího, na druhé straně sunnitů se zobrazování lidských bytostí brání. Od sunnitů se liší také tím, že se denně pětkrát nemodlí, o ramadánu se nepostí a neputují ani do Mekky. Liturgickým jazykem je pro alevity turečtina, naopak sunnitů a šíitů kladou daleko větší důraz na arabštinu. A tak se sami považují za pravé Turky, kteří procesu arabizace jazyka a kultu za vlády osmanských sunnitů nepodlehli.

Na reformy Kemala Atatürka alevité pohlíželi zpočátku optimisticky, protože sunnitský islám poprvé po dlouhé době ztratil možnost potlačovat menšinové proudy. Alevité podporovali oficiální laicismus, protože měli prospěch z oslabení institucí ortodoxního sunnitského islámu. Ovšem na druhé straně je jasné, že reformy a zákaz náboženských bratrstev je taktéž postihl. Turecko má i svou šíitskou menšinu u arménských hranic, i když početně je zanedbatelná.

Křesťanská Evropa v minulosti neměla mnoho kvalitních informací o islámu, a ani v dnešní době to s informovaností není o mnoho lepší. Na Zemi žilo v osmdesátých letech přes čtyři miliardy lidí. Více než polovina z nich byli nominální křesťané. Vedle nich tu bylo přes sedm set miliónů muslimů⁶.

„Mezi nové výzvy, kterým společnosti a státy Evropské unie v současné době čelí, patří mj. i znovu se objevující komplex problémů spojených s náboženstvím, resp. náboženstvími. Může se to zdát překvapivé, protože jsme se téměř po celé 20. století utvrzovali v představě (v souvislosti s empiricky dobře doložitelnými sekularizačními tendencemi), že náboženská problematika zaujímá v rámci politické agendy postupně

---

⁶ PIRICKÝ, G. *Turecko*. Praha, 2006, s. 161-164.

stále menší prostor a že lze v podstatě natrvalo považovat vztah mezi náboženstvím a politikou v Evropě za vyřešený⁷.“

V dnešní době, poté, co se islám výrazně rozšířil, a poté co se s ním stále častěji setkáváme, se stává pořád naléhavější otázkou, jaký je vzájemný postoj jednotlivých světových náboženství. Naše znalosti, když vynecháme několik specialistů, jsou stále pouze omezené, postupně se však zkoušíme překonat izolaci a učíme se chápat, že jsou tu i ti druzí. Až v 21. století začal opravdový dialog mezi jednotlivými druhy světových náboženství. Kupříkladu o islám se lidé zajímali již od pradávna, avšak nikdy se neopírali o spolehlivé informace, což vedlo k tomu, že informace jsou zřídka kdy kvalitní. Islám totiž nepatří k látkám naší vzdělanosti. Ve školách se o něm až donedávna téměř nikdy nemluvalo, ani v dějepise, ani v občanské nauce, a kupodivu ani při hodinách náboženství. Učitelé byli, a dosud jsou, na toto téma poněkud špatně připraveni. Nepochybně to však platí i v případě informovanosti o dalších náboženstvích.

Islám, který byl mnohdy v dějinách křesťanství podivnou a nebezpečnou skutečností, opravdu zůstává pro většinu křesťanů neustále velmi cizím fenoménem, navzdory geografické blízkosti, kterou k němu máme. Jisté je, že nám jeho pochopení činí potíže.

Více než čtyři sta let po Muhammedově vystoupení nebyly v západní Evropě o islámu známy žádné důvěryhodné informace. Důkladnější studium islámu začalo až když významný opat Venerabilis přistoupil k autentickému studiu pramenů. Díky jeho rozhodnutí došlo roku 1143 k prvnímu překladu Koránu do latiny. I přesto dalších 500 let, do doby kdy se objevilo na veřejnosti průkopnické dílo napsané Skotem Alexanderem Rossem, tu byl zcela zkreslený obraz islámu, vypovídající o falešném učení a pokroucení pravdy, a dokonce i o Muhammedovi v pozici podvodníka posedlého ďáblem. Potom jistě nebylo složité proti tomuto pohledu na islám postavit ideální pohled na křesťanství jako na náboženství pravdy, pokoje, lásky.

Ve středověku vzbuzovala velký obdiv vyspělejší arabská kultura, filosofie, přírodověda a medicína, ale samozřejmě také hospodářská a vojenská moc islámu. A

---

⁷ FIALA, P. *Evropský mezičas – Nové otázky evropské integrace*. Brno, 2007, s 81.

teologii si nelze bez Arabů vůbec představit. Přesto se již v renesanci začalo snižovat a odmítat vše arabské včetně jazyka. Přibližně o sto let později nechal papež s ohledem na stále vzrůstající vojenské ohrožení křesťanstva ze strany Turků, spálit text Koránu ihned po jeho publikování.

Osvícenství posílilo myšlenku tolerance a snášenlivosti a devatenácté století poskytlo obrovský vzrůst orientalistiky a současně historicko-kritické islamistiky, která se stala předpokladem méně polemického hodnocení islámu z pohledu křesťanské teologie a církve⁸.

V devatenáctém a dvacátém století se udává v tomto směru podstatný pokrok: plodný rozvoj islamistiky, patrný i těm, kteří stojí stranou, a na němž se dnes podílí čím dál více západních a islámských odborníků, byl spolu s politickým a ekonomickým růstem islámských národů a s islámskou imigrací do západní Evropy a Ameriky, předpokladem pro novou orientaci katolické církve.

Pozvolna ustupuje opovržení jinými náboženstvími před porozuměním, neznalost před studiem a misionářství před dialogem. Do velké míry pokládají křesťané islám pořád ještě za uzavřený náboženský systém a ne za živé náboženství, za náboženské hnutí, které se v průběhu staletí neustále měnilo, rozšířilo se do velké vnitřní různorodosti, a které sdílejí konkrétní lidé se širokým spektrem postojů a pocitů.

Obě náboženství mají však některé aspekty společné. Stejně jako pro muslimy i pro křesťany znamená víra bezpodmínečnou důvěru, s níž se celý člověk celou svou silou ducha otevírá Bohu. Bible a ani Korán nechtějí Boha dokazovat, pouze k němu snaží poukázat. Křesťané i muslimové se shodují ve víře v jednoho Boha, který je všudypřítomný, milosrdný, oslovitelný v modlitbě a meditaci. Stejně jako v Bibli se i v Koránu zdůrazňuje odpovědnost člověka za vlastní činy, takzvaný fatalismus muslimů je tedy nutně pokládat za západní předsudek⁹.

V Turecku jako takovém začal ve dvacátých letech tohoto století Mustafa Kemal měnit jeho podobu na moderní sekulární stát. Zrušil islámské školy, islámský právní

---

⁸ KÜNG, H., ESS, J. *Křesťanství a islám*. Praha, 1998, s. 11-12, 23-26, 40-42.

⁹ KÜNG, H., ESS, J. *Křesťanství a islám*. Praha, 1998, s. 43-44, 123-126.

system a ženám dal volební právo. Povedlo se mu spojit jednotlivé partyzánské oddíly a vybudovat osvobozenickou armádu, v jejímž vedení setrval až do definitivního vítězství. Kemalovo vedení dohlíželo na národně osvobozenickou armádu, ale přesto pro získání celonárodní podpory bylo nezbytné využívat ideologie pochopitelné široké veřejnosti - islám. Kemalovo svolání k boji za záchranu sultána a chalífy ze zajetí nevěřících získala na jeho stranu obrovské množství obyvatel Anatólie. U duchovenstva se pak scházely finanční prostředky na pomoc osvobozenické armádě. Ve složitých situacích se muslimské duchovenstvo projevilo jako lepší spojenec osvobozenického boje než byly zbytky dezorganizované byrokracie.

I první zasedání Velkého národního shromáždění v Ankaře roku 1920 poukazuje na schopnost Kemalova vedení využívat islámu. Pod vedením Velkého národního shromáždění pracovaly také Orgány správného vedení, což byly komise pro ideologickou práci. Jejich úkoly spočívali v šíření kemalistické propagandy a odhalovat nepřátelské akce istanbulské vlády. Myšlenka obrany chalífátu vyvolala znatelnou odezvu a podporu u indických muslimů, Egyptě i v arabských zemích severní Afriky odkud přicházely peněžité dary. Hmotné a morální podpory se však dostalo i od sovětského Ruska.

Náboženští činitelé, kteří v době bojů stáli na straně kemalistů, doufali v obnovení sultánovy vlády, ta se ale stávala pro ankarskou vládu stále obtížnější a nebezpečnější přítěží. Proto také prvním rozhodnutím při organizování nového státu bylo zrušení sultanátu. Toto rozhodnutí ankarské vlády, které zrušilo tradiční islámskou jednotu náboženské a světské moci, pochopitelně narazilo na vlnu nepokojů a kritiky ze strany muslimských náboženských činitelů. Když pak roku 1923 bylo Turecko prohlášeno za stát, byl zde zanedlouho zrušen chalífát. Současně s tím bylo zrušeno ministerstvo náboženských záležitostí, ministerstvo zbožných nadací a vyšší muslimská učiliště - medresy. Převzetí systému školství do moci státu mělo za cíl jak zajistit výchovu mladé generace a urychlenou přípravu kádrů tak i vytlačit cizí činitele školství. Laicizace školství spolu s dalšími sekularizačními reformami byla pokračováním mocenského nástupu turecké buržoazie.

Reorganizace země z hospodářského hlediska předcházela opatrně omezující vliv islámu. Ekonomický kongres v Izmiru stanovil program hospodářské politiky nové vlády a nebral žádné ohledy na islámské zásady. Rozhodl o založení státní banky a

rozvoji bankovníctví aniž by reagoval na islámské předpisy zakazující půjčování na úrok podobně. Současně program požadoval turkizaci všech podniků, což znamenalo předání minimálně poloviny akcií do majetku tureckého státu či občanů turecké národnosti. Mezi hlavní zásady ekonomického programu patřilo odstranění důsledků milletového systému. Ten odpovídal islámskému rozdělení obyvatelstva podle náboženské příslušnosti. Systém vyjímal příslušníky nemuslimských milletů ze soudní pravomoci muslimských soudů a dával jim možnost vydržovat si své vlastní soudní instituce a školství.

Boj za zrovnoprávnění nemuslimů patřil k hlavním heslům takzvané východní otázky. Nový občanský zákoník Turecké republiky shrnul předcházející nařízení, jimiž se upravoval statut tureckého občana. Odstranění náboženských rozdílů přineslo i zrušení výsad pro duchovenstvo. Omezení vlivu islámu jako náboženskoprávního systému v těchto reformách více než kdykoliv předtím odráželo stupeň rozvoje společenské struktury.

V ústavě z roku 1926 byl islám ještě státním náboženstvím, což bylo v protikladu s mírovou smlouvou podepsanou v Lausanne, v níž se turecká vláda zavázala, že dá nemuslimským církevním orgánům určité pravomoci v rodinných a osobních záležitostech. Po vyhlášení ústavy však kemalisté začali kampaní za modernizaci, během které se jednotlivé církve postupně vzdaly svých pravomocí. Z pohledu státu byly tímto zrušeny všechny rozdíly mezi obyvatelstvem a tato skutečnost byla uváděna i v textech všech dalších ústavních dokumentů. Ve spojitosti se zrušením milletového systému bylo také působení muslimské obce zredukováno jen na otázky čistě náboženské. Kemalický režim anuloval platnost muslimského práva pro veřejné záležitosti a dovršil tento akt v roce 1928 odlukou státu od muslimské náboženské obce. Z ústavy byl vyňat článek o státním náboženství a Alláhovo jméno bylo vypuštěno z přísahy, ta se nadále odvolávala na osobní čest.

Tyto sekularizační postupy proti Islámu, vycházely nejen z daného rozložení politických sil, nýbrž navazovala i na postoje turecké národní buržoazie v historii, zejména po mladoturecké revoluci.

Turecký lid však zůstával u islámského nazírání na svět a nechápal řadu reforem, z nichž mnohé se jej ani výrazněji nedotkly. Vládnoucí kruhy na tuto skutečnost však nebraly zřetel.

Nejstálější oporou byly islámské náboženské instituce, školy a medresy, ty však vláda nejdříve reorganizovala a později zrušila.

S tažením proti islámu patřilo i nahrazení práva novým systémem světského zákonodárství. Nové zákony opírající se o evropské vzory přinášely četné a hluboké zásahy do vžitého způsobu života. Ty se týkaly především zrovnoprávnění žen a zrušení mnohoženství, což v té době vyvolalo ve světě neobyčejnou pozornost. Rovnoprávnost žen byla zcela v souladu s nacionalistickým pojetím, jež vycházelo z idealizovaných představ o životě staroturecké společnosti. Turecko bylo také jedním z prvních států Východu, kde se na politickém hnutí a boji za novou společnost podílely i ženy¹⁰.

---

¹⁰ MUZIKÁŘ, J., et al. *Zápas za novodobý stát v islámském světě - Od mešity k parlamentu*. Praha, 1989, s. 128-133.

3. Vývoj vztahů Turecka a Evropské unie

O přidružení k Evropskému společenství Turecko požádalo již v červenci 1959. Roku 1963 pak byla uzavřena Asociační dohoda mezi Tureckem a ES a byl podepsán první finanční protokol. O sedm let později pak byl podepsán i dodatečný a druhý finanční protokol k Asociační dohodě. Tento dodatečný protokol vstupuje v platnost roku 1973 a stanovuje fungování celní unie.

V červenci roku 1974 se odehrála turecká invaze na Kypr. Dalším důležitým datem je červen 1980, kdy se Rada pro přidružení se rozhodla snížit cla na veškeré zemědělské produkty na nulu a to až do konce roku 1987. Dvanáctého září 1980 se pak v Turecku odehrává vojenský převrat. Dohoda o přidružení (Asociační dohoda) byla „zmrazená“ na dalších šest let.

Čtrnáctého dubna 1987 Turecko žádá o členství v Evropském společenství. Evropská komise však po dvou letech žádost Turecka o členství zamítla. Oficiálním důvodem bylo neplnění politických a ekonomických kritérií, spíše však turecká přítomnost na Kypru a porušování lidských práv v Turecku.

Dohoda o celní unii mezi Tureckem a EU byla podepsána 6. března 1995 a od 1. ledna 1996 pak vstoupila v platnost. Avšak v prosinci 1997, na summitu EU v Lucemburku se rozhodlo o nezařazení Turecka mezi země, s nimiž se Unie rozhodla zahájit vstupní rozhovory. Turecko pak přerušilo politický dialog s Bruslem.

Příznivější byl až summit EU v Helsinkách (10. prosince 1999) který přiznal Turecku status kandidátské země. Ke schválení takzvaného Přístupového partnerství mezi EU a Tureckem dochází v dubnu 2001. Též v dubnu 2001 přijala turecká vláda Turecký národní program, který upravuje postup harmonizace tureckého právního systému s právním rámcem Evropské unie.

Aby Turecko vyhovělo požadavkům stanoveným v politické části kodaňských kritérií, ještě v září turecký parlament přijal přes 30 dodatků k ústavě. O rok později pak turecký parlament schválil i balík reforem, včetně zákazu trestu smrti a další ochranu kurdské menšiny.

Summit v Kodani roku 2002 přinesl dohodu členských zemí, že v prosinci 2004 Evropská unie rozhodne, zda a kdy zahájí s Tureckem vstupní jednání. Turecko dále pokračuje v reformách a v červenci 2003 turecký parlament přijal zákon omezující moc armády v zemi. Turecký parlament dále přijal reformu trestního zákoníku, jehož původní verze působila svár s EU. Komise poté vydala zprávu o pokroku Turecka a Evropská rada rozhodla, že s ním 3. října 2005 zahájí vstupní rozhovory, jestliže do té doby Ankara uzná řeckou Kyperskou republiku a zřídí šest klíčových právních předpisů.

Hlavním vyjednávačem Turecka se v roce 2005 stává ministr hospodářství Ali Babacan. Komise zveřejňuje velmi přísný návrh vyjednávacího rámce s Tureckem. Tentýž rok Turecko rozšiřuje dohodu o celní unii s EU na deset nových členů. Připojila však k ní prohlášení, že podpis tohoto protokolu neznamená uznání Kypru. V září 2005 se shodly členské státy Evropské unie na takzvané proti-deklaraci k tureckému prohlášení a vyzvaly v ní Turecko, aby uznalo Kyperskou republiku co nejdříve, nejpozději však do konce vstupních rozhovorů.

Třetího října 2005 Evropská unie začíná s přístupovými rozhovory, poté co se ministři zahraničí členských zemí dohodli na vyjednávacím rámci. Komise okamžitě zahájila screening, který může probíhat až po dobu jednoho roku. Ke konci roku 2005 Komise publikovala další zprávu o rozvoji Turecka. Země získala status fungující tržní ekonomiky, ale bylo kritizováno dosahování nerovnoměrného pokroku a především zpomalení tempa politických reforem, zejména pokud jde o svobodu projevu, práva menšin, práva náboženská a práva žen a odborů. V tutéž dobu byla zveřejněna i strategie dalšího rozšiřování. Hlavní důraz je v ní přikládán na vlastní absorpční kapacitu Unie.

K prvnímu lednu 2006 přebírá předsednictví v Unii Rakousko, jež bylo hlavním odpůrcem zahájení vstupních rozhovorů s Tureckem. V Rakousku je také nejmenší podpora veřejnosti k tureckému členství¹¹.

---

¹¹ *EurActiv.cz* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/link-dossier/turecko-a-eu>>.

4. Vstupní kritéria a jejich plnění

Vstup do Evropské unie není jen o tom být vpuštěn do jakéhosi klubu, respektovat minimální společná pravidla a splnit určité vstupní statistické požadavky. Má to i jiný, daleko dynamičtější význam. Jde o to být neustále zavázán a podílet se na rozhodování o stále komplikovanějších otázkách ve vyvíjející se Unii.

Byla by v rozšířené Unii zajištěna stabilita a prosperita? Jak by se dalo dosáhnout efektivní práce ve společných institucích jako je Rada ministrů, Komise anebo ve stále důležitějším Evropském parlamentu? Je možné dobírat se shody v obrovském rozpětí problémů týkajících se evropské integrace a evropských vztahů s okolním světem? Je tedy možné mít v případě přistoupení i nadále efektivní Unii? Rozšíření bude dozajista zkouškou evropské solidarity pro všechny státy, ať už členské a snad ještě více pro Turecko samotné. A to ve všech oblastech veřejného života, ať už v záležitostech s přímým nebo méně přímým celoevropským dopadem.

Jestliže k tomuto má dojít, musí všechny státy sdílet hodnoty, o něž se Evropská unie opírá a z nichž byla založena. Na základě těchto sdílených hodnot je pak možné očekávat, že všechny státy budou schopné být kolektivně zodpovědné a reagovat společně na výzvy kolem nich. Tyto společné hodnoty můžeme nalézt například v Pařížské chartě nebo také v Maastrichtské smlouvě, kde jsou stanoveny cíle, které z nich vycházejí. Jde zejména o dosažení společné bezpečnosti jak v Unii samotné, tak i její promítnutí mimo ni. O prohloubení demokracie a respektování lidských práv. K dalším cílům pak patří rozvoj sociálně tržní ekonomiky a zabezpečení trvalé udržitelnosti životního prostředí. K bezchybnému fungování rozšířené Evropské unie je třeba, aby byla založena na těchto cílech. A tak je důležité, zda je Turecko schopno a ochotno těmto cílům přispívat. Kladem, a důkazem že ano, je prokazatelné pozitivní přispívání jiným mezinárodním organizacím, jako je NATO nebo OSN. Tato spolupráce dozajista přispívá k lepšímu pohledu na Turecko a na jeho možný vstup do EU. Ovlivní to ochotu členských států Unie ke spolupráci a kompromisům. A to samozřejmě zvýší šanci vstupujícího státu na dosažení toho, co vstupem do Unie bude chtít získat¹².

---

¹² EATWELL, J., et al. *Ne „jen další přistoupení“*. Praha, 2000, s. 14-15.

Evropská unie na setkáních Evropské rady v Kodani 1993 a v Essenu 1994 stanovila řadu vstupních podmínek, které musí státy žádající o přistoupení splnit. K těm musíme přidat další aspekty *acquis communautaire*. Když dáme tyto podmínky dohromady, je možné shrnout nároky na kandidáty takto:

Kritérium politické: Kandidáti na vstup do EU musí být stabilními, pluralistickými demokracemi a musí být právními státy, musí taktéž dohlížet na dodržování lidských práv a ochranu menšin. Důležitá kritéria jsou: uznání práv opozice, změna moci politických stran v závislosti na výsledcích voleb, svoboda vyznání, fungování nezávislých médií, činnost odborů atd. Je tedy nezbytné, aby Turecko dosáhlo demokratických norem, které v EU platí.

Kritérium ekonomické: Musí vytvořit fungující tržní hospodářství a musí být schopni vypořádat se s konkurenčními silami a tržními tlaky v Unii. Evropská unie je společností tržních ekonomik. Ekonomiky přistupujících členů musí být takové, aby nejproduktivnější činnosti vykonávaly soukromé firmy, většinu zemědělských produktů vytvářeli soukromí zemědělci, mezinárodní obchod pak soukromé obchodní firmy a aby většinová část investic probíhala podle rozhodnutí soukromých firem a kapitálového trhu.

Kritérium *acquis communautaire*: kandidátské státy musí souhlasit s cílem, kterým je politická, ekonomická a monetární unie. A musí být schopny plnit závazky, které z členství vyplývají. Rovněž musí vyhovět všem legislativním nařízením a rozhodnutím. Členství v Unii samozřejmě není nezbytnou podmínkou prosperity daného státu. Evropská unie je určitým regionálním spolkem zemí, které se snaží o velmi úzkou spolupráci k zachování míru, napomáhají ekonomickému rozvoji a zároveň přispívají k rozvoji a stabilitě v okolním světě. Jsou-li v tomto regionu země, které nesdílejí tyto cíle, měly by se spíše snažit o jiný vztah, než jakým je členství. Například se snažit jen o zapojení do zóny volného obchodu nebo celní unie. Zvláště pak země, které nerespektují cíle ekonomické, politické a monetární unie, by neměly podávat žádost o členství. Jestliže i přes to žádost podají, může se snadno stát, že bude zamítnuta¹³.

---

¹³ EATWELL, J., et al. *Ne „jen další přistoupení“*. Praha, 2000, s. 32-37.

Jak těžké bude pro Turecko splnit tyto požadavky? O tom bude Evropská komise každý rok vydávat hodnotící zprávu. Zatím si Turecko vede se střídavými úspěchy:

Kritéria politická: Turecku se již povedlo zřídit reformy v soudnictví, ale stále je třeba reformovat ještě více oblast lidských práv, práv náboženských, menšin a také práv žen a odborů. Je důležité více se zaměřit na svobodu projevu. Turecko také musí zajistit, že v žádném případě nebude docházet k toleranci vůči mučení. Je třeba zavést parlamentní dohled nad armádou a umožnit veškerá kulturní a jazyková práva menšinám.

Kritéria ekonomická: V této oblasti Turecko doznává poměrně velkých úspěchů. Hlavní kritérium, totiž potvrzení Evropské komise o fungující tržní ekonomice, již bylo splněno. Ale i nadále se po Turecku požaduje zachovat stabilizační politiku a podstoupit další strukturální reformy.

Acquis communautaire: Dobrého posudku se dostalo oblasti vnitřního trhu, konkrétně byl kladně hodnocen volný pohyb zboží, a politika hospodářské soutěže. Nedokonalosti naopak Evropská komise nalézá v oblasti finančních služeb, zemědělství, ochraně životního prostředí a regionálního rozvoje. Za nedostatečnou se pak považuje zejména oblast bezpečnostní a obranné politiky¹⁴.

---

¹⁴ *Europa.eu* [online]. 2007, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 14. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/447&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.

5. Problematika vstupu Turecka do EU

5.1 Uznání Kyperské republiky

V červenci roku 1974 provedli řecko-kypersští důstojníci za podpory řecké vojenské junty vojenský převrat, který se jim sice nepodařilo úspěšně završit, ale vyvolal na ochranu práv turecké menšiny invazi vojáků z Turecka. Turečtí vojáci obsadili celý sever Kypru. Byla vytvořena prozatímní turecko-kyperská administrativa, která se 13. února 1975 přeměnila do podoby Federativního tureckého státu Kypr, který měl být v budoucnu součástí federativního Kypru. Jeho prezidentem se stal Rauf Denktas, tehdejší viceprezident Kypru.

Následovalo předkládání návrhů a jednání, stejně tak i vymezení demarkační linie. Protože řecká část ostrova odmítla federalizaci ostrova, která měla být podle tureckých návrhů na úrovni volné konfederace dvou suverénních subjektů, byla 15. listopadu 1983 tureckou stranou vyhlášena plná nezávislost Turecké republiky Severního Kypru, kterou uznalo pouze Turecko.

Obr. č. 1: Vymezení demarkační linie¹⁵

¹⁵ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: < <http://www.mzv.cz/wwwo/mzv/stat.asp?StaID={cf362620-3dd1-49ed-8734-cc60c7cb0003}>>.

Garanční smlouva z roku 1960 podepsaná mezi Kyprem a třemi garanty (Turecko, Řecko, a Velká Británie) zaručovala územní nedotknutelnost republiky, avšak v případě porušení dávala právo všem třem garantům jednat společně či jednotlivě. Právo zásahu bylo taktéž umožněno i pro případ porušení základních článků ústavy.

Dnes je Kypr rozdělen demarkační čarou, která je někdy nazývána také jako zelená nebo Atilova linie, a je hlídána zhruba třemi tisíci vojáky OSN. Tímto rozdělením se výrazně prohloubila ekonomická propast mezi řeckým jihem a tureckým severem.

Počínání Řeků na jihu se považuje za evropský hospodářský zázrak osmdesátých let. Vzniklo zde mnoho nových pracovních míst, kterých využili zejména uprchlíci ze severu. Došlo ke zvýšení vývozu zemědělských a průmyslových výrobků a hospodářský růst dosahoval několik let po sobě hodnoty až 8 procent. Nezaměstnanost na jihu klesla pod 3 % a inflace zůstala nízká.

Samotní řečtí Kypřané se cítí jako Evropané. Od roku 1972 je Kypr přidruženým členem Evropského společenství, v roce 1988 uzavřel s „dvanáctkou“ celní unii a 4. července 1990 požádala nikosijská vláda o vstup do Evropské unie.

Naopak severní Kypr se potácí v problémech. Je to dáno hlavně tím, že je zde nižší úroveň vzdělání a navíc přístup do této oblasti Kypru je možný pouze z Turecka, což výrazně omezuje šance cestovního ruchu.

Severní Kypr jako nezávislý stát de facto existuje, to jediné co mu chybí je mezinárodní uznání. Z tohoto důvodu byl přinucen se ekonomicky i politicky napojit na Turecko¹⁶.

„Tento historický exkurs je nutný pro pochopení pozice Turecka, resp. na jakém základě je v Turecku vojenská přítomnost na Kypru považována za legitimní¹⁷.“

---

¹⁶ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?*. Praha, 2002, s. 233-236.

¹⁷ Policy paper 2/2007: *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Praha, 2007, s. 9.

Situace na ostrově se nezměnila až do jara 2004. V průběhu dubna 2004, po zhruba dva roky trvajícím vyjednáváním a průběžném odmítání oběmi stranami sporu (Kyperskou republikou a Severním Kyprem), došlo k souhlasu s takzvaným Annanovým plánem znovusjednocení ostrova. Tento plán obsahoval bikomunální zřízení, které kyperským Turkům zaručovalo zastoupení v horní komoře a jednu čtvrtinu hlasů v dolní komoře kyperského parlamentu. Zákony by tak byly přijímány se souhlasem obou komor prostou většinou a za účasti jedné poloviny senátorů z obou částí Kypru. O přijetí plánu se rozhodovalo pomocí referenda v obou částech rozděleného ostrova, které se konalo 24. dubna 2004. Zatímco byl plán kyperskými Turky přijat, kyperští Řekové ho odmítli. O týden později dochází k paradoxní situaci, jelikož Kypr vstupuje do EU společně s dalšími devíti novými státy, a tak dochází k situaci, kdy ti, kdo plán odmítli, se stávají členy EU, zatímco kyperští Turci, kteří s Annanovým plánem souhlasili, jsou stále izolováni.

Požadavkem o rozšíření celní unie mezi EU a Tureckem na nově přistoupivší členy, včetně Kypru, bylo provázeno rozhodnutí o zahájení přístupových rozhovorů 17. prosince 2004¹⁸. EU se proto na summitu rozhodla spokojit s tím, když Turecko podepíše protokol, kterým se rozšíří celní unie mezi EU a Tureckem na všechny nové členské země EU, čímž by de facto došlo Tureckem k uznání Kyperské republiky. Tento protokol podepsala turecká vláda 29.7. 2005 v Ankaře, nicméně k němu připojila jednostranné prohlášení, kde mimo jiné říká to, že podpis, ratifikace a implementace dodatkového protokolu neznámá žádnou formu uznání Kyperské republiky, přičemž Turecko považuje toto prohlášení za nedílnou součást protokolu. Rada EU na toto reagovala protideklarací, ve které zdůraznila, že prohlášení, které učinilo Turecko je jednostranné a nemá žádný právní účinek. Déle vyzvala Turecko k tomu, aby Kyperskou republiku uznalo v co nejbližší době, nejpozději do skončení vstupních rozhovorů. Stejně tak bylo Turecko vyzváno, aby plnilo závazky, které plynuly z celní unie plně a bez diskriminace, tedy aby byly odstraněny všechny překážky pro volný pohyb zboží, což znamenalo začít pouštět kyperské lodi a letadla do svých přístavů a na svá letiště. Zde také Rada ustanovila, že v roce 2006 bude přezkoumáno plnění těchto povinností. Dále Unie Turecko varovala, že otevírání jednotlivých kapitol a jednání o nich bude záležet na tom, jak Turecko vůči všem členským zemím plní své smluvní povinnosti, které kupříkladu jsou: Plnění kodaňských kritérií, Jednoznačný závazek

---

¹⁸ Policy paper 2/2007: *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Praha, 2007, s. 9-13.

Turecka k dobrým vztahům se svými sousedy, Pokračující turecká podpora pro úsilí o nalezení komplexního řešení kyperského problému. Splnění tureckých závazků vyplývajících z Asociační dohody a dodatkového protokolu rozšiřujícího dohodu na všechny členské státy EU. Na to, zda jsou tyto požadavky plněny, dohlíží Evropská komise, která posléze informuje Radu ve svých pravidelných zprávách a může jí doporučit přijetí příslušných opatření¹⁹.

„Na rozdíl od období před rokem 2004 chybí výrazný vnější motivační prvek, kterým pro obě kyperské komunity bylo členství Kypru v EU a pro Turecko možnost zahájení rozhovorů o členství. Odmítavý postoj kypersko-řecké komunity zní oprávněně, vezmeme-li v úvahu, že navrhovaným federálním uspořádáním kyperští Řekové ztratí část politické moci (obě komunity se stanou rovnoprávné) na úkor partnera, který je početně menší a třikrát chudší. Zároveň Turecko, které hraje a bude hrát zásadní úlohu v pozici kyperských Turků, které nemá vidinu blízkého členství, nemá ani vůli k zásadním ústupkům. Dokud však bude vstup Turecka do EU zásadní prioritou, bude trvat i podpora pro sjednocení Kypru, stane-li se tak na základě federálního uspořádání. Jinými slovy, ke sjednocení ostrova dojde nejpozději den před vstupem Turecka do EU. Celý proces je však chůzí po laně. Vyžaduje příznivé politické podmínky na straně Kypru a konstruktivní přístup k přístupovým rozhovorům ze strany EU a Turecka, zároveň však nelze čekat, že Turecko Severní Kypr „prodá“ za své členství²⁰.“

---

¹⁹ ŠTĚRBA, V. *Evropská unie a Turecko. Přístupové rozhovory*. Praha, 2006, s. 4-6.

²⁰ Policy paper 2/2007: *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Praha, 2007, s. 13.

5.2 Kurdská otázka a lidská práva

V údolí řeky Tigris, v regionu jezera Van a v horách táhnoucích se mezi Erzurumem, Erzincanem a Diyarbakirem tvoří většinu tamního obyvatelstva Kurdové, původně nomádský národ hovořící indoevropským jazykem příbuzným s perštinou. Původ Kurdů není příliš jasný, ale má se za to, že jsou to potomci několika etnických skupin obývajících tuto oblast již po tisíciletí. Jsou vyznavači tradiční nomádské kultury, která je zaměřena na chov koní a na pastevectví, což jsou činnosti, které jsou důvodem neustálých konfliktů mezi Kurdy a farmáři a obyvateli měst. Kurdové nikdy nebyli sjednoceni do jednoho státu, žili v klanových společenstvích, které byly sdružovány v kmeny, přičemž v čele stál náčelník²¹.

Obr. č. 2: Kurdské osídlení v Turecku, Iráku, Sýrii a Íránu²²

Koncem 19. století procházelo Turecko krizovým obdobím, kterého využili Kurdové k četným pokusům s cílem vymanit se zpod cizí nadvlády. Jako odezva na přijetí turecké ústavy, která zničila poslední zbytky kurdské samosprávy, vypuklo v roce 1878 největší kurdské povstání. Kurdové tehdy poprvé volali po vytvoření nezávislého státu.

Určité naděje jim svitly po 1. světové válce, kdy se zahájila demokratizace Turecka, jejíž vyústění bylo 29. října 1923 při ustavení republiky. Tehdy se Kurdové

²¹ AYLIFFE, R., et al. *Turecko*. Brno, 2002, s. 987.

²² *Zpravodajský server Aktuálně.cz* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=511934>>.

postavili na stranu Turků při tom, když se snažili vypudit ze země řecká vojska, která ji okupovali. Za tuto podporu turecká vláda slíbila Kurdům uznaní jejich národní, politická i ekonomická práva. Takto Kurdové pomohli i v boji proti Arménům a Gruzínům, jakmile však Turecko dosáhlo svého, Mustafa Kemal Kurdy zradil a nechal vyhnat jejich zástupce z parlamentu.

Kemalovo postavení mělo pro Kurdy neblahé důsledky - bylo zakázáno užívání jejich jazyka, což tím pádem znamenalo i konec kurdského školství. Kurdové odpověděli v únoru 1925 masovým povstáním, jehož vůdcem se stal šejk Said. Budoucí nezávislý Kurdistan měl mít metropoli v Diyarbakiru. Cíl byl jasný, nicméně politický program k jeho dosažení chyběl. Proti povstalcům se Kemal postavil s velikou silou, která vedla k likvidaci povstalců během dvou měsíců. Samotný šejk Said byl právě v Diyarbakiru popraven.

Nová turecká ústava, která vyšla v platnost roku 1934, dovolila přesídlování obyvatel v rámci státu. Na základě toho byly stovky tisíc Kurdů přesídleny na západ, aby byli pod kontrolou a mohli být snáze asimilováni.

Nový zákon z června z roku 1938 nedovoloval vytváření jakýchkoliv organizací na úrovni rodu, klanu, třídy a podobně. Turecko si tak po právní stránce pojistilo turkizaci Kurdů, které označovalo za „horské Turky“. Turecká propaganda říkala, že ve skutečnosti jsou Kurdové Turci, kteří ztratili svůj jazyk a je třeba je navrátit do lůna tureckého národa. Od té doby se Kurdové museli jen přizpůsobovat²³.

Strana PKK byla založena v listopadu roku 1978 Abdullahem Ócalanem, jenž měl za cíl vytvořit marxistický kurdský stát na jihovýchodě Turecka. Zanedlouho se jí podařilo oslovit velké množství chudých a nevzdělaných mladých Kurdů žijících na zaostalém jihovýchodě. Po vojenské intervenci v roce 1980 Ócalan utekl do Sýrie a založil tam výcvikové tábory, další tábory pak vznikly v libanonském údolí Bikáa. Ještě roku 1984 se PKK stala natolik silnou, že začala s tažením po jihovýchodě Turecka a zpočátku se zaměřila na izolované četnické stanice. PKK však záhy rozšířila své útoky na civilisty a sympatizanty tureckého státu.

---

²³ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?*. Praha, 2002, s. 251-257.

V devadesátých letech se začalo o kurdskou otázku vzrůstající měrou zajímat turecké veřejné mínění a začala přitahovat pozornost i zvenčí. V průběhu desetiletí vojenská síla PKK rostla a útoky se z hor posunuly i do větších měst.

Dvě hlavní irácké kurdské frakce, které zastávaly z jistých důvodů nevraživý postoj k PKK a účastnily se vyhlazování základů PKK usazených v oblasti Iráku. V březnu roku 1995 proběhl největší vpád, při kterém 35 000 tureckých jednotek spolu s leteckými a dělostřeleckými silami překročilo hranici, aby tak definitivně skončovalo s výcvikovými tábory PKK. Za necelý půlrok se však turecké síly stáhly s nejistým výsledkem, ačkoliv z dlouhodobějšího hlediska je patrné, že Turecko si vybuodovalo uvnitř vlivu iráckých hranic stálou sféru.

Na zřízení nezávislého kurdského státu je pohlíženo s krajním nesouhlasem snad všemi zainteresovanými státy v oblasti Středního východu a rovněž nejvýznamnějšími zahraničními mocnostmi. Turecko samo vložilo příliš mnoho finančních prostředků a úsilí na vytvoření svého gigantického projektu GAP probíhajícího povětšinou v oblastech, kde se objevují snahy o vytvoření Kurdistanu, nemluvě o ropných polích v okolí Batmanu a Siirtu. Proto bude tedy raději dávat přednost kompletní vylidnění a zničení oblastí, než by se jich vzdalo. PKK přestala usilovat o nezávislost dokonce ještě před Ócalanovým, když poznala, že válka byla prohrána. Dnes již Kurdi touží především po kulturní autonomii.

Turecko tak doufejme, využije šance a natrvalo zastaví vylidňování vesnic, obnoví ekonomiku jihovýchodu a zajistí kulturní svobodu. V souvislosti se vstupem do EU má turecká vláda snahu tyto záležitosti řešit, protože v případě že se v zemi objevují občanské nerovnosti, týrání a popírání občanských svobod, nebyla by do EU přijata²⁴.

Navzdory tomu, že Turecko výrazně porušovalo základní lidská práva Kurdů, bylo z geopolitických důvodů přijato do NATO, aby východ Středomoří chránilo před sovětskou rozpínavostí. I přes skutečnost, že byl na Turecko ze strany členů NATO i členů EU vyvíjen tlak, se situace nijak výrazně nezlepšila²⁵.

---

²⁴ AYLIFFE, R., et al. *Turecko*. Brno, 2002, s. 988-991.

²⁵ BAAR, V. *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?*. Praha, 2002, s. 251-257.

Další skutečností, která by mohla vstupu Turecka do Evropské unie bránit je událost, která se stala během první světové války, kdy turecká vláda obvinila Armény z podpory ruské armády a rozhodla tak v podstatě o jejich likvidaci. Dnešní turecká vláda genocidu, jakožto označení toho, co se stalo, nepřipouští. Stejně jako odhady o jednom a půl milionu zavražděných Arménů. Toto číslo považuje za přemrštěné. Tvrdí, že Arméni přišli o život při nepokojích, které provázely rozpad Osmanské říše. Arménskou genocidu, však uznaly parlamenty evropských zemí ve Francii, Řecku, Itálii a v mnoha dalších zemích. Stejně tak v Evropském parlamentu. A z mimoevropských zemí pak například Spojené státy americké. Avšak Turecko odmítá vyhlazování Arménů za genocidu uznat, což podle některých politiků a odborníků brání jeho vstupu do EU²⁶.

---

²⁶ ŠTĚTINA, J. [online]. 2006, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.jaromirstetina.cz/media/rijen-2006/genocida-armenu-na-tureckem-uzemi.html>>.

5.3 Turecká ekonomika

Turecká ekonomika a její struktura se zatím poměrně výrazným způsobem odlišuje od struktury, jakou známe ze zemí Evropské unie. Turecký průmysl se na HDP podílí téměř stejnou měrou jako v členských zemích EU (Turecko- 29,4 %, EU- 27,3 %). Velmi silně je v Turecku zastoupen automobilový průmysl a výroba elektroniky. Stále velmi významnou roli má průmysl textilní a potravinářský, zatímco ekonomice EU dominuje především zpracování kovů, výroba ropných produktů a chemikálií, léčiv a také výroba stavebních a průmyslových zařízení. Sektor služeb a výše jeho podílu na ekonomice je obvykle považována za určitý ukazatel její vyspělosti. V Turecku je zatím výrazně nižší (59,4% HDP) než v EU (70,5 % HDP).

Největším problémem je ovšem turecké zemědělství, které je stále velmi důležitou součástí turecké ekonomiky. I když dochází k postupnému úbytku zaměstnanosti v zemědělství i jeho podílu na HDP ve prospěch průmyslu, v roce 2006 pracovalo v zemědělství stále 35,9 % ekonomicky aktivního obyvatelstva a sektor se podílel na HDP 11,2 %. V EU je podíl zemědělství na HDP pouze 2,1 % a pracuje v něm pouze 4,4 % ekonomicky aktivního obyvatelstva. Takto rozsáhlý zemědělský sektor by mohl být pro Evropskou unii výrazným problémem, zvláště co se týče jeho financování.

Tab. č. 1: Hrubý domácí produkt v běžných cenách a produktivita práce na zaměstnanou osobu v Turecku v letech 1996 – 2005 (v %, EU 25 = 100)²⁷

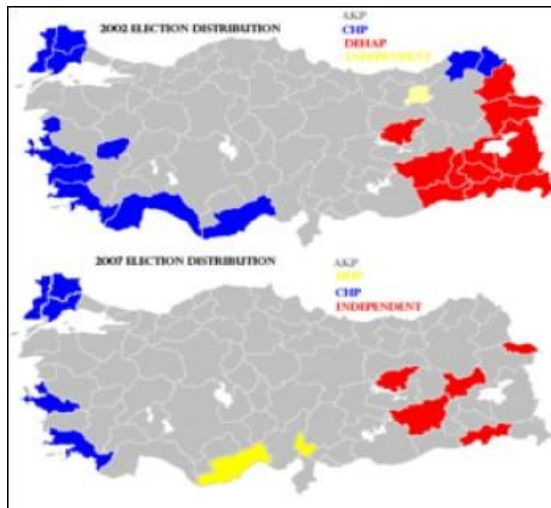
rok	1996	1997	1998	1999	2000
HDP	30,6	32,2	31,8	29,2	29,8
Produktivita práce	36,5	39,6	39,2	36,2	39,4
rok	2001	2002	2003	2004	2005
HDP	25,6	26,1	26,5	28,5	30,7
Produktivita práce	35,2	37,0	38,5	40,7	43,8

²⁷ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 4.

Nižší úroveň turecké ekonomiky je patrná také z ukazatele HDP, který dosahoval v roce 2005 30,7 % průměru EU, a z nižší produktivity práce (43,8 % průměru EU). HDP však v posledních letech roste rychleji, než je průměr EU. Avšak kvůli předchozím krizím a propadům, jak ukazuje tabulka číslo 1, výsledek porovnání tureckého HDP s HDP Evropské unie je v podstatě stejný jako před deseti lety. Navíc mezi jednotlivými regiony jsou velmi silné rozdíly, což se týče socioekonomického rozvoje, což by pro regionální a strukturální fondy EU znamenalo silnou zátěž. Tyto rozdíly mohou také do jisté míry brzdit upevňování turecké demokracie, protože i ta vyžaduje jistou míru ekonomického rozvoje a rovnosti. Méně rozvinutý je zejména jihovýchod země, kde se zpravidla daří politickým stranám, které bychom mohli nazvat jako antisystémové. Jde především o kurdské strany a nezávislé kandidáty, extrémně nacionalistickou Stranu národní akce a také islámské strany. Navíc s tím, jak se islámsky laděná Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) snaží prezentovat jako systémová strana (což je ale mnohdy zpochybňováno), rozšířila svou podporu i na západ, jak je patrné z obrázku číslo 3.

Obr. č. 3: Vítězné strany v jednotlivých provinciích ve volbách v roce 2002 a 2007²⁸

Vedle ekonomických rozdílů a celkově nižší úrovně, byla v minulosti problémem zejména značná zranitelnost turecké ekonomiky vůči odlivům kapitálu, a to kvůli vysoké zadluženosti a regulování finančního a bankovního sektoru. Institucionální a regulační rámec turecké ekonomiky prošel však v poslední době rozsáhlou modernizací. Centrální banka se stala nezávislou a ubylo také uplatňování politického

²⁸ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 4.

vlivu na státní banky. Zlepšila se regulace a dohled nad bankovním sektorem a došlo k jeho celkovému posílení. Legislativní a ekonomické reformy spolu s odstraněním některých byrokratických překážek a vyhlídkou členství v EU již vedly i k nárůstu zahraničních investic, například z 0,8 % v roce 2004 na 2,8 % v roce 2005. Problémem jsou ovšem zdlouhavá a složitá rozhodování úřadů a soudů, zvláště pokud jde o soudy obchodní. To pochopitelně další příliv zahraničních investic brzdí. Evropská komise také upozorňuje, že dělba státních podpor není zcela transparentní, což narušuje fungování trhů a konkurenceschopnost. Kritizován je také ne příliš rychlý přístup k strukturálním reformám. Turecko by mělo výrazněji pokročit ve strukturální transformaci ekonomiky, restrukturalizaci průmyslu, zkvalitnění vzdělání, zlepšit fungování pracovních trhů a zajistit lépe podporu v nezaměstnanosti.

Tab. č. 2: Platební bilance v letech 1995 – 2005 (běžný účet celkem v mil. EUR)²⁹

rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	-1788,	-1919	-2326	1769	-1257	10633
rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	3787	-1611	-7104	-12544	-18611	n.a.

Vládní i zahraniční dluh se od ekonomické krize v roce 2001 viditelně snížil, jak vyplývá z tabulek 3 a 4. Vládní dluh se přiblížil Maastrichtským kritériím stanoveným pro země Eurozóny, která stanoví povolený limit do 60 % HDP. Zlepšila se také struktura dluhu, došlo k poklesu dluhu v zahraniční měně a prodloužila se splatnost dluhu, což přispívá ke stabilitě země a nadále snižuje zranitelnost turecké ekonomiky.

Tab. č. 3: Zahraniční dluh (1995 – 2005)³⁰

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Zahraniční dluh/HDP	45,2	43,8	44,6	47,8	56,3	59,7
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Zahraniční dluh/HDP	77,1	71,3	60,1	54,0	47,3	n.a.

²⁹ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 5.

³⁰ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 5.

Pro snižování dluhu byl důležitý hlavně vysoký ekonomický růst v posledních letech, jenž výrazně přesahoval průměr Evropské unie, což je vidět na tabulce číslo 4.

Tab. č. 4: Růst HDP v letech 1996 – 2007 (v %)³¹

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
EU 25	1.7	2.7	3.0	3.0	3.9	1.9
Eurozóna	1.4	2.5	2.9	2.9	3.8	1.9
Turecko	7.0	7.5	3.1	-4.7	7.4	-7.5
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU 25	1.2	1.2	2.4	1.6	3,0	2,8f
Eurozóna	0.9	0.7	2.0	1.3	2,8	2,6f
Turecko	7.9	5.8	8.9	7.4	6,1	4,9f

Vzhledem k přísné fiskální politice, silné liře a nárůstu produktivity se i přes relativně silný růst podařilo výrazně snižovat inflaci. Míra inflace se v současnosti dostává pod hranici deseti procent, což můžeme vidět na tabulce číslo 5. I přesto je inflace v Turecku stále výrazně vyšší v porovnání s průměrem Evropské unie a ani zdaleka nedosahuje Maastrichtských kritérií, která udávají tři procenta.

Tab. č. 5: Inflace v letech 1997 – 2006 (v %)³²

	1997	1998	1999	2000	2001
EU 25	2.6	2.1	1.6	2.4	2.5
Eurozóna	1.6	1.1	1.1	2.1	2.3
Turecko	85.6	82.1	61.4	53.2	56.8
	2002	2003	2004	2005	2006
EU 25	2.1	1.9	2.1	2.2	2,2
Eurozóna	2.2	2.1	2.1	2.2	2,2
Turecko	47.0	25.3	10.1	8.1	9,3

³¹ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 5.

³² Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 6.

A i přes všechny dosažené úspěchy se příliš nedaří řešit problém rostoucí nezaměstnanosti. Ekonomický růst vedl spíše k zvyšování produktivity a prodlužování pracovní doby než k tvorbě nových pracovních míst.

Tab. č. 6: Nezaměstnanost v letech 1995 – 2005 (v %)³³

	1996	1997	1998	1999	2000
Celkem	6.6	6.8	6.9	7.7	6.5
Do 25 let	13.5	14.3	14.2	15.0	13.1
	2001	2002	2003	2004	2005
Celkem	8.4	10.3	10.5	10.3	10.3
Do 25 let	16.2	19.2	20.5	19.7	19.3

Za hlavní příčinu je většinou označováno nedostatečné financování vzdělávacího systému a jeho nedostatečné přizpůsobení pracovnímu trhu. Nezaměstnanost se týká z velké části mladých a dokonce i vzdělaných lidí.

Při souhrnném pohledu lze říci, že tvrdá politika vlády přinesla nepopíratelné výsledky v podobě snižování inflace a zadlužení, nepromítá se však do snižování nezaměstnanosti a zvyšování životního standardu. Ekonomická situace většiny turecké populace se během vlády Strany spravedlnosti a rozvoje výrazným způsobem nezlepšila. Daňový systém je nastaven tak, aby přilákal zahraniční investory. U nízkých příjmových skupin ovšem zátěž spíše vzrostla, což přispělo ke zvyšování sociálních nerovností. Absolutní chudoba je v Turecku spíše vzácností, hlavně díky tradičně silným rodinným poutům a rozšířené neformální a příležitostné práci. Počet lidí, kteří jsou na hranici chudoby, se ovšem zvyšuje. Špatná sociální situace spolu se slabým sociálním zabezpečením nahrávala v minulosti vždy antisystémovým stranám. V důsledku tak může ohrozit stabilizaci turecké demokracie³⁴.

³³ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 6.

³⁴ Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008. s. 4-6.

5.4 Geografická poloha

Turecko leží na hranici Evropy, kde má však jen 3 procenta svého území. 97 procent se rozkládá na území Asie. Z jihozápadu je omýváno Středozemním mořem a vnitrozemským Černým mořem ze severu. Dále pak hraničí s následujícími státy: Řecko, Bulharsko, Gruzie, Arménie, Ázerbájdžán, Irán, Irák a Sýrie. Na území Turecka se nacházejí strategicky významné úžiny Bospor a Dardanely. Turecko tak tvoří most mezi Evropou a Asií³⁵.

Odpůrci tureckého členství proto upozorňují, že ani geograficky není Turecko evropským státem. Naopak například ve sportu se Turecko bez problémů za evropské přijímá. Turecké sportovní týmy hrají evropské soutěže a turecký národní fotbalový tým pravidelně hraje na Mistrovství Evropy, nikoliv Asie.

---

³⁵ *Turecko.cz* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.turecko.eu/>>

5.5 Budoucí směřování EU a další vývoj vztahů s Tureckem

Budoucí vývoj vztahů Turecka a EU závisí na mnoha faktorech. Obecně se předpokládá se, že samotná integrace Turecka bude trvat minimálně 10 až 15 let. To dokládá i fakt, že se s ní nepočítá ve finanční perspektivě Unie pro rok 2007 až 2013.

Velmi důležitý bude vnitropolitický vývoj v Turecku. V současnosti nemá strana AKP premiéra Erdogana, která je významnou proevropskou silou, vážného konkurenta. V nedávných volbách získala 45 % hlasů a nechala tak své soupeře daleko za sebou. Uklidnění a silný mandát nové vlády vnitropolitickou scénou stabilizuje.

Definitivní výsledek integračního snažení Turecka lze nyní velmi těžko odhadnout. Na atmosféru integračního procesu bude mít jistě vliv i tlak veřejného mínění, který vzešel z výsledků referend o evropské ústavě. Ve Francii a Nizozemí dali lidé národním vládám jasný signál, že nechtějí další rozšíření Unie na úkor její akceschopnosti. Představitelé Evropské komise však ujišťují turecké politiky i veřejnost, že odmítnutí ústavy nebude mít na časový plán negociací žádný vliv. Faktem však je, že Unie se již pouhou debatou o dalším osudu tohoto dokumentu ocitá znovu na začátku úvah o svém dalším směřování a odpovídajícím institucionálním uspořádání³⁶.

Jednou variantou je přeměna Evropské unie do podoby politického společenství. Čili vize Evropské unie jako politického útvaru, jakéhosi předobrazu federálního státu. Ta pochopitelně vyžaduje jistou vnitřní homogenitu, nemá-li dojít k ochromení životaschopnosti celého společenství a samotných členských zemí. Při této variantě může být pro někoho obtížné si vstup Turecka do EU představit, zejména pro odlišné kulturní zázemí a jiný systém hodnot, nezapadající do politické unie.

Další variantou je Evropa jako prostor nezávislých států, které spolupracující při odstraňování bariér vzájemného obchodu. Jde o vytvoření skutečného vnitřního trhu založeného na volném pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Hlavním cílem této vize Evropského společenství je obnovit skomírající hospodářskou dynamiku, aniž by při tom docházelo k omezení národní suverenity a vytváření samoučelných regulačních opatření. Protože na základě přirozené obchodní výměny snáze vznikají vztahy vzájemné důvěry a spolupráce, než v případě zásahů v podobě ústavních smluv. Pro tuto

---

³⁶ *Virtually – názorový internetový deník* [online]. 2005, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.virtually.cz/art.php?art=9496>>.

vizi je přistoupení Turecka v EU daleko přijatelnější. Vznikl by tak daleko větší prostor vnitřního trhu, což by mohlo napomoci hospodářské dynamice celé Unie³⁷.

---

³⁷ ŠKALOUD, M. [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 14. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.skaloud.net/index.php3?act=stanoviska&display=1138>>.

6. Možná pozitiva a negativa pro obě strany

6.1 Společná zahraniční a bezpečnostní politika

Nesmíme také zapomínat na faktory ovlivňující bezpečnostní politiku EU. Je tak třeba poukázat na to, že Turecko by mohlo do EU vnést nestabilitu kvůli svým hranicím s Irákem, Íránem, Sýrií, Gruzii a Arménií. A je také třeba upozornit na skutečnost, že se o Společné zahraniční a bezpečnostní politice EU stále rozhoduje jednomyslně, a vnitřní rozepře, především pak vztahy Turecka a Kypru vyvolávají pochyby, zda je možné jednoty dosáhnout i poté, co Turecko do EU vstoupí.

Naopak zastánci tureckého vstupu poukazují na úlohu Turecka při zvyšování významu EU jako globálního hráče a věří, že by Turecko mohlo vykonávat funkci mostu mezi Evropou a islámským světem a stát se tak velmi užitečným společníkem, který by EU napomohl dosáhnout jejich zahraničněpolitických cílů.

Dále pak musíme zdůraznit, že Turecko je z historických důvodů svázáno s politikou EU a že bylo účastníkem všech vojenských operací vedených EU s výjimkou operace v Konžské demokratické republice. Mimo jiné se také Turecko v nedávné době rozhodlo vyslat vojáky do Libanonu a ukázalo tak, že se chce stát regionálním hráčem a podílet se na řešení tohoto problému a že na to také má prostředky.

Turecko by mohlo značně pomoci při zlepšování regionální a mezinárodní stability díky vysokému počtu obyvatel, rozsáhlému území, geografickému umístění, ekonomickému a vojenskému potenciálu ale také díky své kultuře a náboženství. Členství Turecka v EU by výrazně zvýšilo evropskou obrannou kapacitu. Evropská unie by si tak mohla zajistit větší vliv a mohla by tak lépe šířit své hodnoty v oblastech, jež jsou tradičně vnímány jako nestabilní a zároveň šířit i stabilitu, demokracii a fungující tržní ekonomiku.

Zastánci tureckého členství v EU zdůrazňují, že Turecko je od roku 1952 členem NATO, kde má také druhou největší armádu hned po armádě Spojených států amerických. Z dlouhodobé perspektivy by velikost a kvalita turecké armády mohla pro evropskou obrannou politiku značným přínosem. Setkáme se proto i s tvrzením, že

Turecko, co se týče bezpečnostní politiky, je pro EU větším přínosem než oni EU pro Turecko. Díky přijetí Turecka do EU by také mělo dojít ke snížení bezpečnostních rizik pocházejících od některých dalších islámských zemí. Výrazným důvodem podpory tureckého členství v EU je, že by EU získala možnost zahájit dialog s islámským světem. Avšak v případě odmítnutí Turecka by znovu vyvstalo nebezpečí, že se Turecko přiblíží islámskému bloku, což by pro EU znamenalo závažnější bezpečnostní hrozbu³⁸.

---

³⁸ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo dále?*. Praha, 2007, s. 24-27.

6.2 Energetika

Diskuse o nalezení energetických alternativ a o omezení přílišné závislosti na Rusku se rozpoutaly zejména po energetické krizi v lednu 2006. Ropný spor Ruska s Běloruskem v lednu 2007 dále Evropany utvrdil v mínění, že Rusko není příliš spolehlivý dodavatel energií. Turecko je proto v této souvislosti chápáno jako možný energetický koridor mezi východem a západem, protože sousedí s regiony, které mají obrovské zásoby ropy a zemního plynu³⁹.

Řada projektů se teprve plánuje, ale řada jich je již realizovaných. Například plynovod Blue Stream, transportující ruský zemní plyn podmořským potrubím do tureckého Samsunu, dále plynovodem Shah Sea pro dopravu ázerbajdžánského plynu do Turecka ale především ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan, jenž byl uveden do provozu v polovině roku 2007. Pokud se podaří vybudovat i další zamýšlené projekty, které jsou v současné době plánovány pro budoucnost, jako jsou NABUCCO, dále také plynovod na přepravu iráckého zemního plynu do Evropy, diskutovaný plynovod z iránských nalezišť anebo z Ruska vedoucí Blue Stream-II. Příjmy z provozování těchto přepravních tras se mohou stát pro turecké hospodářství mimořádně přínosným zdrojem příjmů⁴⁰.

Obr. č. 4: Ropovod Baku-Tbilisi-Ceyhan⁴¹

³⁹ KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo dále?*. Praha, 2007, s. 27.

⁴⁰ *Businessinfo.cz* [online]. 2007, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/aktuality-z-teritorii/investice-turecka-do-stavby-ropovodu-a-plynovodu/12791/>>.

⁴¹ *Zpravodajský server Hospodářských novin* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ekonomika.ihned.cz/c4-10076490-21333000-001000_d-ropovod-z-turecka-nadeje-evropy-i-iraku>.

Turecko si je také velmi dobře vědomo své důležitosti v otázkách energetiky ve vztahu k Evropské unii. Otázkou zůstává, nakolik toho využijí při svém jednání o vstupu do EU.

6.3 Problematika migrace

Na rozdíl od Evropy, kde se stále snižuje počet obyvatel v produktivním věku i celkový počet obyvatel, Turecko prochází zcela odlišným demografickým směrem. Podle odhadů Výboru pro hospodářskou politiku EU, by počet obyvatel v evropské pětadvacítce měl vzrůst ze 457 milionů v roce 2004 na 470 milionů v roce 2025 a poté opět vlivem nízké porodnosti a větší průměrné délky života v roce 2050 poklesne na 454 milionů. Snížení počtu obyvatel v produktivním věku pak ohrozí evropskou životní úroveň.

Naopak podle odhadů OSN by počet tureckých obyvatel brzy měl dosáhnout výše 80 milionů a předpokládá se, že tento počet klesat zřejmě nebude. Množství tureckého obyvatelstva ročně vzroste zhruba o 1,5%. A pokud má být inflace udržena na stávající úrovni, ekonomika musí ročně vytvořit více než půl milionu nových pracovních míst.

Většina členských zemí sleduje tyto eventuální příčiny turecké imigrace s obavami. Na místě je také uvést, že pokud dojde k zásadní modernizaci tureckého zemědělství, mnoho pracovníků by se v tomto sektoru ocitlo bez práce. Dvě třetiny tureckých občanů dosáhly jen základního vzdělání nebo dokonce neabsolvovaly ani to. Středoškolské vzdělání dokončí méně než jedna čtvrtina Turků a méně než deset procent jich je vysokoškolsky vzdělaných. Turecko má tedy mnoho nekvalifikovaných pracovníků, kteří by mohli v evropských zemích hledat lépe zaplacenou práci.

Podle odhadů by z Turecka mohly chtít emigrovat maximálně 4,4 milionu lidí, ovšem za předpokladu, že nebudou existovat žádná omezení pro pohyb pracovních sil. Dnešní počet Turků žijících v zemích EU by se tak přibližně zdvojnásobil. To lze považovat do jisté míry za pozitivní výzvu. Jsou tu totiž i výhody migrace pracovních sil a lze tak řešit problémy vyplývající z klesajícího počtu občanů v produktivním věku. Turecko se svým neustále stoupajícím počtem obyvatel by mohlo EU pomoci vyřešit a zároveň zmírnit budoucí nedostatky na trhu práce.

Strašákem jsou ovšem historiky o neúspěšné integraci Turků především v Rakousku a Německu, které výrazně přispívají k opatrnému postoji, který v Evropě převládá⁴².

Odpůrci vstupu připomínají, že již dnes žije v Německu a ve Francii po třech milionech muslimů, v Anglii dva a půl milionu, v Holandsku pětiset tisíc. Stoprocentní integrace se však nepodařila nikde, nejméně pak v Německu, kde bylo donedávna odpíráno státní občanství dokonce zde narozeným dětem muslimských přistěhovalců. Do budoucna proto nelze očekávat skutečnou integraci dalších přistěhovalců, a tudíž je potřeba, aby státy Evropské unie přistěhovalectví společně redukovaly. Kdyby mělo někdy v budoucnosti dojít k tak masivnímu přistěhovalectví, mohlo by to mít přinejmenším za následek zrušení volného pohybu uvnitř EU, patrně by však byly následky daleko dramatičtější⁴³.

---

⁴² KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo dále?*. Praha, 2007, s. 30-31.

⁴³ SCHMIDT, H. *Sebezáchova Evropy*. Praha, 2003, s. 156.

6.4 Finanční náklady spojené se vstupem Turecka do EU

Se vstupem Turecka do EU jsou spojeny zejména obrovské náklady z fondů EU, které by v případě přijetí Turecka musela EU vynakládat. Největším strašákem je pak oblast zemědělství. V této oblasti musí dojít k výrazným změnám a to nejen v Turecku, ale i v Evropské unii samotné.

Již nyní však Evropská unie poskytuje Turecku předvstupní finanční pomoc, stejně jako dalším kandidátským státům a potenciálním uchazečským zemím. Smyslem této pomoci je podpořit tyto státy při zavádění důležitých politických, ekonomických a institucionálních reforem, které budou v souladu s normami EU.

Finance poskytované Evropskou unií se zaměřují na střednědobé a dlouhodobé změny ve společnosti a ekonomice jako celku. Čím rychleji tedy budou reformy probíhat, tím dříve bude moci proběhnout i případné přistoupení.

Finanční podpora v rámci IPA se upravuje podle rychlosti plnění vstupních podmínek a podle priorit, které byly stanoveny v evropských a přístupových partnerstvích, ve strategickém dokumentu o rozšíření a v každoročně vydávaných zprávách o pokroku.

Z následující tabulky můžeme vidět, s jakou finanční pomocí se počítá v následujících letech pro kandidátské země a zejména pro Turecko⁴⁴.

---

⁴⁴ *Evropská komise* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/planning-ipa_cs.htm>.

Tab. č. 7: Předpokládaná finanční pomoc pro kandidátské země EU v příštích letech (částky jsou uvedeny v milionech eur)⁴⁵

Země	2007	2008	2009	2010	2011
Chorvatsko	141.2	146.0	151.2	154.2	157.2
Bývalá jugoslávská republika Makedonie	58.5	70.2	81.8	92.3	98.7
Turecko	497.2	538.7	566.4	653.7	781.9
Albánie	61.0	70.7	81.2	93.2	95.0
Bosna a Hercegovina	62.1	74.8	89.1	106.0	108.1
Černá Hora	31.4	32.6	33.3	34.0	34.7
Srbsko	189.7	190.9	194.8	198.7	202.7
Kosovo (podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244)	68.3	124.7	66.1	67.3	68.7
Program pro několik přijímajících zemí najednou	109.0	140.7	160.0	157.7	160.8

Nástroj předvstupní pomoci IPA vstoupil v platnost začátkem roku 2007 a zastřelil tak kompletně předchozí předvstupní pomoc. Nařízením Rady tak IPA nahrazuje finanční nástroje Phare, SAPARD, ISPA, předvstupní nástroj pro Turecko a také finanční nástroj pro západní Balkán CARDS.

Předchozí program Phare se vztahoval na kandidátské země a především zahrnoval opatření pro budování institucí a podporu sociální a hospodářské soudržnosti, včetně přeshraniční spolupráce. Program ISPA se věnoval investicím do životního prostředí a do dopravy ve velkém měřítku. Program SAPARD pak rozvoji zemědělství a venkova v kandidátských státech⁴⁶.

Turecko získalo již v minulosti předvstupní podporu pomocí podobných nástrojů, rozpočtových kapitol a postupů.

⁴⁵ *Evropská komise* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/planning-ipa_cs.htm>.

⁴⁶ *Evropská komise* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/former-assistance_cs.htm>.

7. Veřejné mínění a mediální obraz Turecka u obyvatel EU

Vstup Turecka je v současné době jednou z nejdiskutovanějších otázek budoucího rozšiřování EU. Počet lidí v evropské pětadvacítce, kteří souhlasili se vstupem Turecka do EU od jara 2005 do podzimu 2005, však poklesl v průměru o dvě procenta a od té doby stále klesá.

Tab. č. 8: Měly by se tyto země stát členy EU?⁴⁷

	ČR	EU 25	EU 15	NČZ 10
Švýcarsko	90 %	78 %	77 %	87 %
Norsko	89 %	78 %	76 %	86 %
Island	80 %	69 %	67 %	78 %
Chorvatsko	80 %	50 %	46 %	74 %
Bulharsko	65 %	46 %	42 %	68 %
Černá Hora	54 %	40 %	37 %	57 %
Srbsko	45 %	37 %	34 %	52 %
Makedonie	49 %	40 %	37 %	56 %
Bosna a Hercegovina	43 %	39 %	36 %	54 %
Rumunsko	41 %	41 %	38 %	55 %
Ukrajina	47 %	41 %	37 %	62 %
Turecko	30 %	28 %	26 %	37 %
Albánie	29 %	32 %	30 %	45 %

V Turecku samotném se většina občanů vždy stavěla k členství své země v EU pozitivně. Do roku 2005 souhlasilo se vstupem 60 až 70 procent občanů. A z pohledu socioekonomického byla podpora vyšší zejména mezi finančně zabezpečenými, vzdělanými a méně nábožensky smýšlejícími členy populace.

V roce 2005, po zahájení přístupových rozhovorů, ale začala podpora tureckých občanů pro Vstup do EU stabilně klesat – tento trend se však dal pozorovat i v případě většiny ostatních kandidátských zemí. Procento tureckých občanů, kteří Evropskou unii vnímají jako „dobrou věc“, kleslo v roce 2006 na 45 % ve srovnání s 55 % z roku předchozího. Nový průzkum také ukázal, že se snížila celková podpora členství Turecka v EU na 32,2 % z 67,5 % v roce 2004. Dále z průzkumu vyplývá, že 33,3 % obyvatel je členství v EU lhostejné a dokonce 25,6 % obyvatel je proti vstupu. Přitom v roce 2002 bylo proti členství pouze 17,9 % obyvatel.

⁴⁷ Standard Eurobarometer 66: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Evropská komise. Podzim 2006. s. 34.

Důvodem pro výše uvedenou rostoucí nedůvěru může být postoj Evropy ke kyperské otázce a některá negativistická prohlášení evropských představitelů ke vstupu Turecka do EU. K této situaci také přispívá ne příliš dobrá informovanost tureckého obyvatelstva o funkčních mechanismech EU.

V Unii můžeme pozorovat takzvanou „únavu z rozšiřování“. Ta se projevuje nejvíce v případě Turecka. Podle výzkumu Eurobarometr 255 je 45 % Evropanů pro dále nespécifikované rozšiřování EU a pouze 39 % se staví kladně ke vstupu Turecka do EU, i když by Turecko splnilo veškeré podmínky stanovené EU.

Tab. č. 9: Souhlas s vybranými názory na Turecko a jeho členství v EU⁴⁸

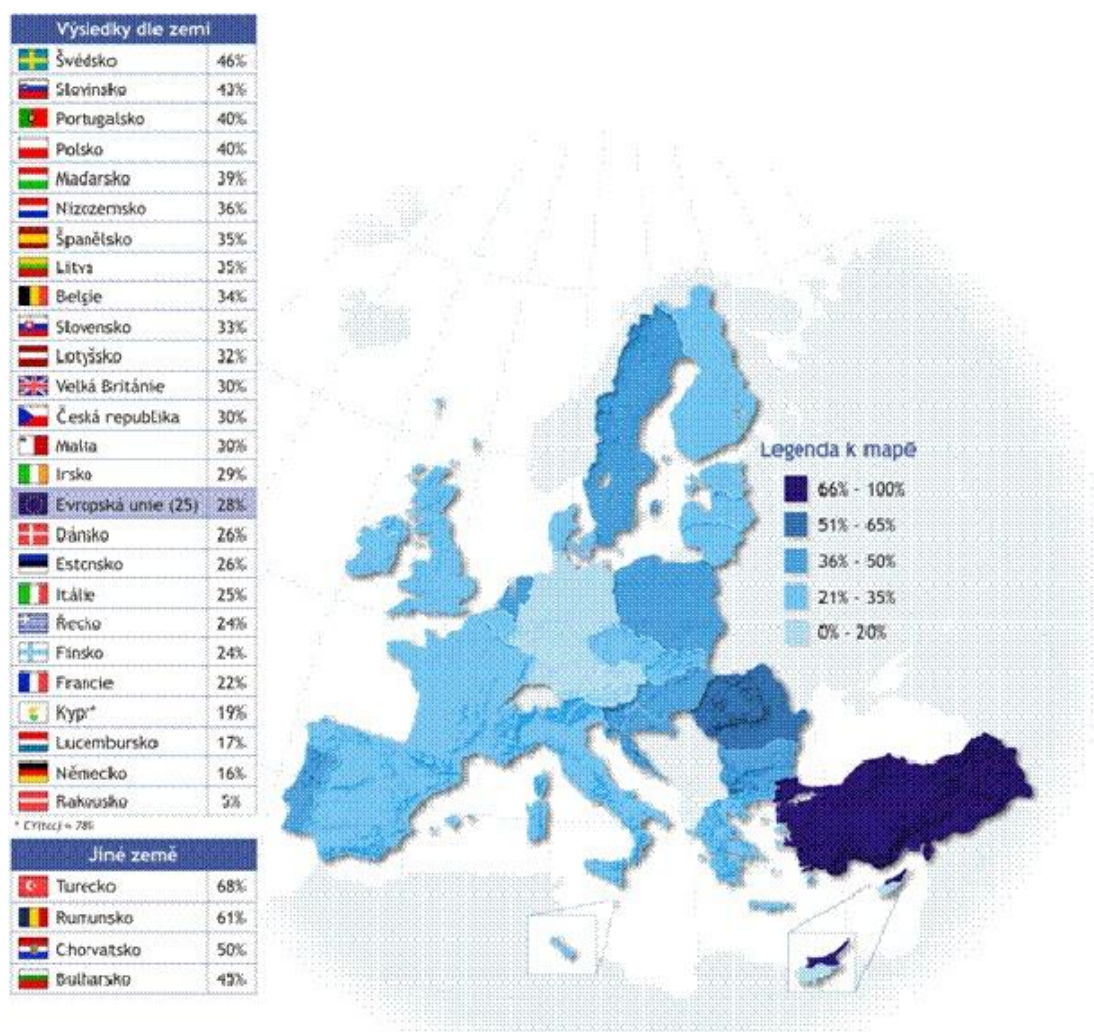
	ČR		EU25	
	Podzim 2005	Podzim 2006	Podzim 2005	Podzim 2006
Pokud bude Turecko chtít přistoupit k Evropské unii v horizontu 10-ti let, bude muset systematicky respektovat lidská práva	89 %	92 %	83 %	85 %
Pokud bude Turecko chtít přistoupit k Evropské unii v horizontu 10-ti let, bude muset výrazně zlepšit stav své ekonomiky	80 %	84 %	76 %	77 %
Přistoupením Turecka k Evropské unii by se riskovalo nárůst imigrace do rozvinutějších zemí Evropské unie	73 %	77 %	63 %	66 %
Kulturní rozdíly mezi Tureckem a členskými státy Evropské unie jsou příliš významné než aby mohlo dojít ke vstupu Turecka do Evropské unie	60 %	69 %	55 %	61 %
Z geografického hlediska Turecko částečně patří do Evropy	61 %	59 %	54 %	56 %
Z historického hlediska Turecko částečně patří do Evropy	41 %	40 %	40 %	40 %
Přistoupení Turecka k Evropské unii by posílilo bezpečnost v tomto regionu	33 %	33 %	35 %	33 %
Přistoupení Turecka k Evropské unii by přispělo k omlazení stárnoucí evropské populace	21 %	22 %	29 %	29 %

Veřejné mínění spjaté se vstupem Turecka se v jednotlivých členských zemích výrazně liší. Například Rakousko, Německo, Kypr, Řecko a Lucembursko jsou výrazně proti vstupu Turecka do EU, zatímco v nových členských státech je veřejnost spíše pro jeho budoucí přijetí⁴⁹.

⁴⁸ Standard Eurobarometer 66: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Evropská komise. Podzim 2006. s. 36.

⁴⁹ *Institut pro evropskou politiku Europeum* [online]. 2008, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.europeum.org/doc/pdf/864.pdf>>.

Obr. č. 5: Kladný postoj respondentů k přijetí Turecka do EU⁵⁰

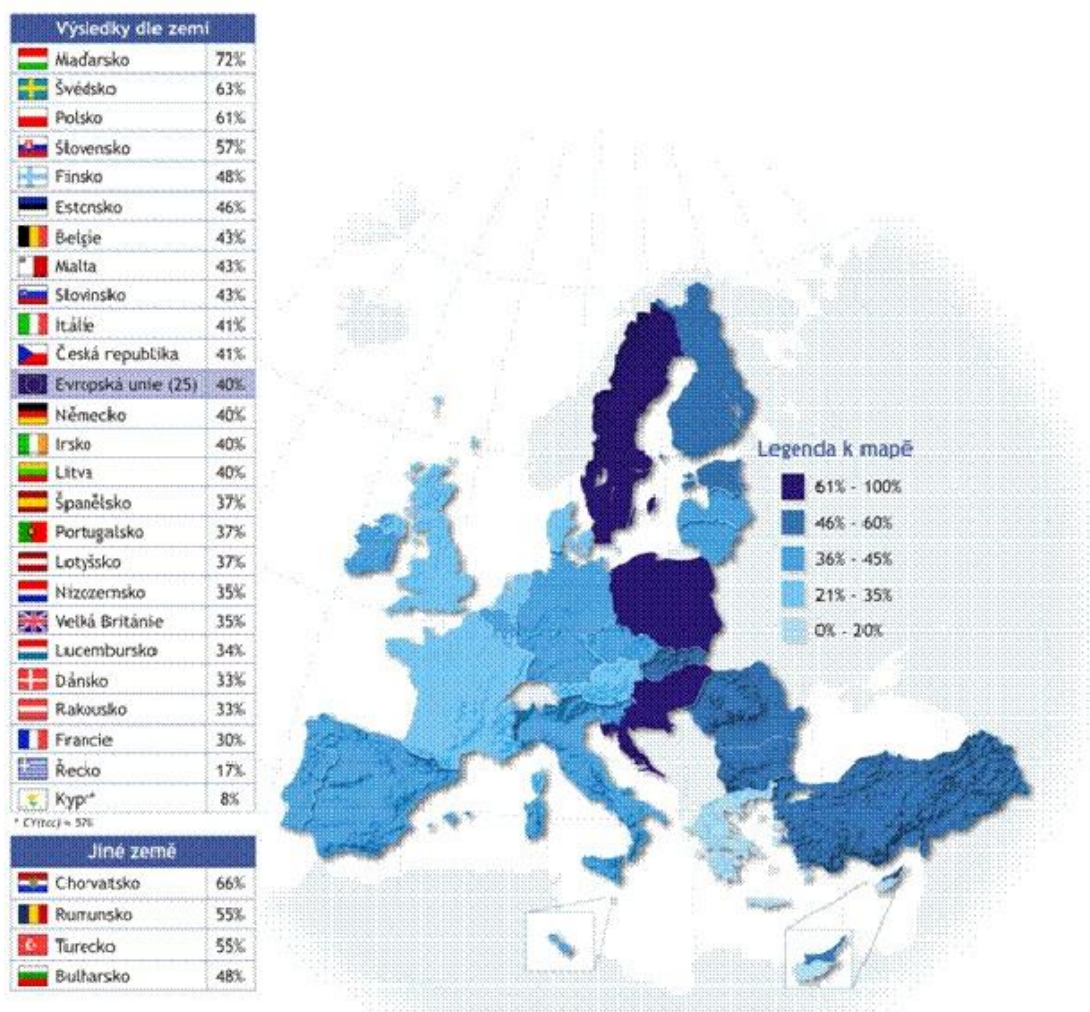

Velmi kontroverzním tématem je otázka, zda Turecko patří k Evropě. Ať už geograficky nebo především historicky. Částečnou geografickou příslušnost k Evropě, která je nesporným faktem, odmítá uznat více než 33 % dotázaných. Historickou příslušnost Turecka k Evropě vnímají v EU asi dva občané z pěti. A mezi výsledky výzkumu jsou v jednotlivých zemích propastné rozdíly. Například v Maďarsku pokládají tureckou historii za součást té evropské asi tři čtvrtiny občanů, ve Švédsku, Chorvatsku a Polsku téměř dvě třetiny, v Řecku pouze 17 % a na Kypru dokonce pouhých 8 %. V Turecku samém převládá u občanů názor, že z historického hlediska Turecko z části Evropě náleží⁵¹.

⁵⁰ Standard Eurobarometer 66: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Evropská komise. Podzim 2006. s. 35.

⁵¹ Standard Eurobarometer 66: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Evropská komise. Podzim 2006. s. 34-38.

Obr. č. 6: Patří Turecko z historického hlediska částečně do Evropy?⁵²

Z průzkumu můžeme dále vyčíst, že jednou z hlavních příčin slabé podpory vstupu Turecka do EU je opět špatná informovanost: o rozšíření není dobře informováno celých 68 % respondentů, a jen 30 % má pocit, že jsou informováni dobře. A v případě že informováni jsou, dozvídají se spíše o problémech než o možných výhodách, jež rozšíření Unie přinese.

Evropané trpí také obavou z ekonomických dopadů a především obavou z imigrace pracovních sil. Navíc evropská veřejnost nevnímá rozšíření jako nezbytný nástroj pro lepší zvládnutí globalizace a upevnění role Evropy jako klíčového hráče ve světové politice.

⁵² Standard Eurobarometer 66: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Evropská komise. Podzim 2006. s. 38.

Malá míra informovanosti o přínosech rozšíření ukazuje, jak moc je potřeba veřejnosti vysvětlit, že to může vést i k řešení mnoha politických a ekonomických otázek. Avšak evropským ani tureckým představitelům se to zatím příliš nedaří.

Závěr

Vstup Turecka do Evropské unie je poměrně kontroverzním tématem, při jehož řešení je důležité vidět danou problematiku v různých rovinách a pokud možno bez předsudků. Je třeba shrnout všechny přínosy ale i potencionální nebezpečí. Na tyto skutečnosti jsem se také snažil při tvorbě této práce upozornit.

Dobrou vyhlídkou pro budoucí vývoj a Turecko jako takové je, že se mu dostalo od komise uznání, že disponuje fungující tržní ekonomikou a je ve střednědobém výhledu schopné čelit konkurenčnímu tlaku uvnitř unie.

Turecko by mělo však zrychlit tempo přijímání politických reforem. Především pak v oblasti svobody slova a vyjadřování, v právech nemuslimských menšin, v boji proti korupci, v oblasti soudnictví, práv odborů a také žen a dětí. Legislativa se ale stále zdokonaluje a Turecko je schopné stále rychleji přijímat závazky, které ze členství v EU plynou. Již nyní dosáhlo pokroku v řadě odvětví, jako je volný pohyb zboží, finančnictví, rozvoj transevropských sítí a v oblasti energetiky.

Už jen perspektiva přístupu je pro Turecko velmi pozitivním stimulem, který pohání reformní úsilí. A pokud bude tento pokrok následovat i v dalších letech, mohlo by to výrazně přispět stabilizaci demokracie. Naznačilo by to, že export demokratických hodnot je uskutečnitelný.

Turecko také zůstává zemí s nepopíratelným strategickým významem. Pro Evropskou unii to znamená i zvýšení angažovanosti v oblasti Blízkého východu. Samo Turecko napomáhá blízkovýchodnímu mírovému procesu a také dialogu s Íránem v otázkách jaderné bezpečnosti. Turecko má navíc ambice i potenciál stát se významnou cestou energetických zdrojů pro státy EU a předním producentem ropy a zemního plynu. Proto v budoucnosti může hrát důležitou roli i pro evropskou energetickou bezpečnost.

Důležité je si uvědomit, že i pro původní členské země může být přistoupení Turecka přínosné. Rozšiřování obzorů, způsobu myšlení a kultury může naznačit, jaký zaujmout postoj k dalším islámským zemím a přispět k vzájemnému dialogu.

Analýza se také snaží upozornit na skutečnost, že Evropa v mnoha ohledech Turecko potřebuje stejně, jako Turecko potřebuje Evropskou unii, protože ohrožení mezinárodního míru nebo prosperity se daleko účinněji řeší společnými silami. Stejně tak problémy jako je terorismus, stárnutí obyvatelstva nebo ekonomické problémy. Účinně je lze řešit pouze ve stabilním partnerství Evropské unie a Turecka, za předpokladu že bude Turecko plně integrováno do evropské struktury.

Otázkou zůstává, zda se Turecko, jakožto islámská země bude moci dostatečně sblížit se zeměmi Unie, jež jsou založeny převážně na křesťanských tradicích. Proto s sebou přijetí Turecka přináší i potencionální nebezpečí, že z jednotné Evropy postupně vznikne pouze velká zóna volného obchodu tvořena mnoha jednotlivými státy.

Pozoruhodný je přístup, kterým se země jako Francie nebo Německo snaží zbavit tíhy a také následků svých politických rozhodnutí. Stále častěji se u tamních politiků objevuje názor, že k budoucímu členství Turecka v Evropské unii by se měli vyjádřit v referendu samy občané⁵³. Paradoxem však je, že takovýto postup v minulosti neprobíhal a to ani u přistoupení Rumunska a Bulharska. Možná tak spoléhají na to, že občané vstup zamítnou, což je při současné náladě ve společnosti velmi pravděpodobné. Politici však budou z obliga.

Smíšené pocity byly jistě i na počátku evropské integrace, například v případě Německa, ale ukázalo se, že spolupráce byla Evropě vždy ku prospěchu. Možná také dnes stojíme před obdobnou situací.

---

⁵³ *EurActiv.cz* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/jacques-chirac-slibuje-referendum-o-vstupu-turecka-do-eu>>.

Seznam použité literatury

Seznam tištěných zdrojů

1. BAAR, V. *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?*. Praha: Tilia, 2002, 416 s. ISBN 80-86101-66-5.
2. EATWELL, J., et al. *Ne „jen další přistoupení“*. Praha: Vzdělávací středisko pro podporu demokracie, 2000, 77 s.
3. FIALA, P. *Evropský mezičas – Nové otázky evropské integrace*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister and Principal, 2007, 174 s. ISBN 80-87029-04-6.
4. KRÁL, D. *Bulharsko, Rumunsko...a kdo dále?*. Praha: Institut pro evropskou politiku Europeum, 2007, 111 s. ISBN 80-86993-06-X.
5. KRIEGER, J. *Oxfordský slovník světové politiky*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2000, 1090 s. ISBN 80-7181-463-6.
6. KÜNG, H., ESS, J. *Křesťanství a islám*. Praha: Vyšehrad, 1998, 191 s. ISBN 80-7021-262-4.
7. MUZIKÁŘ, J., et al. *Zápas za novodobý stát v islámském světě - Od mešity k parlamentu*. Praha: Academia, 1989, 246 s. ISBN 80-200-0062-3.
8. PIRICKÝ, G. *Turecko*. Praha: Libri, 2006, 198 s. ISBN 80-7277-323-2.
9. Policy paper 2/2007: *Evropská unie a Turecko*. Asociace pro mezinárodní otázky. Praha, 2007.
10. Pro a Proti 1/2008: *Vyhlídky tureckého členství v Evropské unii*. Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů. Praha, 2008.

11. SCHMIDT, H. *Sebezáchova Evropy*. Praha, 2003: Ladislav Horáček - Paseka, 179 s. ISBN 80-7185-561-8.
12. Standard Eurobarometer 66: *Veřejné mínění v zemích Evropské unie*. Evropská komise. Podzim 2006.
13. ŠTĚRBA, V. *Evropská unie a Turecko. Přístupové rozhovory*. Praha, 2006.

Seznam elektronických zdrojů

1. *Businessinfo.cz* [online]. 2007, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/aktuality-z-teritorii/investice-turecka-do-stavby-ropovodu-a-plynovodu/12791/>>.
2. *EurActiv.cz* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/link-dossier/turecko-a-eu>>.
3. *EurActiv.cz* [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 10. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/jacques-chirac-slibuje-referendum-o-vstupu-turecka-do-eu>>.
4. *Europa.eu* [online]. 2007, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 14. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/447&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>>.
5. *Evropská komise* [online]. 2008, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/planning-ipa_cs.htm>.
6. *Evropská komise* [online]. 2008, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/former-assistance_cs.htm>.

7. *Institut pro evropskou politiku Europeum* [online]. 2008, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.europeum.org/doc/pdf/864.pdf>>.
8. ŠKALOUD, M. [online]. 2005, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 14. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.skaloud.net/index.php3?act=stanoviska&display=1138>>.
9. ŠTĚTINA, J. [online]. 2006, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.jaromirstetina.cz/media/rijen-2006/genocida-armenu-na-tureckem-uzemi.html>>.
10. *Turecko.eu* [online]. 2008, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 14. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.turecko.eu/>>.
11. *Virtually – názorový internetový deník* [online]. 2005, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.virtually.cz/art.php?art=9496>>.
12. *Zpravodajský server Aktuálně.cz* [online]. 2007, poslední revize 22. 6. 2008 [cit. 14. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <<http://aktualne.centrum.cz/zahranici/blizky-vychod/clanek.phtml?id=511934>>.
13. *Zpravodajský server Hospodářských novin* [online]. 2007, poslední revize 29. 6. 2008 [cit. 20. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://ekonomika.ihned.cz/c4-10076490-21333000-001000_d-ropovod-z-turecka-nadeje-evropy-i-iraku>.
14. *Zpravodajský server iDnes.cz* [online]. 2008, poslední revize 25. 6. 2008 [cit. 17. červenec 2008]. Dostupné na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/turecky-soud-nezakazal-vladni-islamistickou-stranu-f9o-/zahranicni.asp?c=A080730_164517_zahranicni_ad>.

Seznam zkratek

AKP - Adalet ve Kalkınma Partisi - Strana spravedlnosti a rozvoje

CARDS - Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation

ES - Evropské společenství

EU - Evropská unie

GAP - Southeastern Anatolia Project

HDP - Hrubý domácí produkt

IPA - Instrument for Pre-Accession Assistance

ISPA - Instrument for Structural Policies for Pre-Accession

NATO - North Atlantic Treaty Organisation - Organizace Severoatlantické smlouvy

NSP - National Salvation Party

OSN - Organizace spojených národů

Phare - Poland and Hungary Aid for Reconstruction of the Economy

PKK - Partiya Karkerên Kurdistan - Strana kurdských pracujících

SAPARD - Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development

USA - United States of America - Spojené státy americké

Abstrakt

RYNEŠ, P. *Vstup Turecka do Evropské unie : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s. 2008. 60 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Jiří Dušek a Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Klíčové pojmy: vstup Turecka do EU, rozšíření Evropské unie, vstupní kritéria, problematika tureckého vstupu, evropská integrace.

Práce se zabývá možnostmi vstupu Turecka do Evropské unie. Cílem je analýza problematiky spojené s rozšiřováním EU se zaměřením na přistoupení Turecka. Práce je zpracována jako teoretická.

Práce se zaměřuje na přiblížení situace v současném Turecku, která vychází z historického, ekonomického, politického a náboženského vývoje. Dále pak seznamuje s vývojem vzájemných vztahů mezi Evropskou unií a Tureckem, přičemž hlavní pozornost je soustředěna na vstupní kritéria a jejich průběžné plnění.

Abstract

RYNEŠ, P. *Turkey's accession to the European Union* : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s. 2008. 60 p. Supervisors of the bachelor theses are Ing. Jiří Dušek and Ing. Ladislav Skořepa, Ph.D.

Key words: Turkey's accession to the EU, enlargement of the European Union, accession criteria, problems of Turkey's accession, European integration.

This thesis deals with possible accession of Turkey to the European Union. Its goal is to analyze problems connected to the EU enlargement with a special focus on Turkey's accession. The thesis is meant as theoretical one.

The thesis focuses on outlining and clarifying the situation in present Turkey that results from historical, economic, political and religious development. Further on, it gives information about the development of mutual relationship between the European Union and Turkey and main attention is focused on accession criteria and their continuous fulfilling.